

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TER HOOGTE VAN DE MEENSEWEG 152B TE IEPER

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 523

Rapport opgemaakt door: Maarten Praet

Derbystraat 51

9051 Gent

oktober 2017

Dossiernr. 22635.R.01

Projectcode OE: 2017I213

Gent

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief van de Meenseweg 152B te Ieper

Auteurs

Maarten Praet

Projectnummer

- 22635 (intern)
- 2017I213 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, september 2017

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 523

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	28/08/2017	Interne draft
v1	06/10/2017	Externe draft / definitieve versie
v2	12/10/2017	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
Director	Didier Reyns/Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1 Verslag van Resultaten	7
1 Inleiding	7
1.1 Thesaurus	7
1.2 Administratieve gegevens	7
1.3 Doel van het onderzoek	7
1.4 Aanleiding van het onderzoek	8
1.5 Afbakening onderzoeksgebied	8
1.6 Onderzoeksstrategie	11
2 Aard van de bedreiging	12
2.1 Huidige situatie	12
2.2 Toekomstige situatie	14
3 Assessmentrapport: Landschappelijke analyse	16
3.1 Topografische situering	16
3.2 Bodemkundige situering	20
4 Assessmentrapport: archeologische voorkennis	25
4.1 Inventarissen onroerend erfgoed	26
4.2 Cartografische Bronnen	32
4.3 Eerste Wereldoorlog (1914-1918)	38
4.4 Recente landschapsveranderingen	42
5 Besluit	45
5.1 Interpretatie en datering	45
5.2 Samenvatting en inschatting potentieel tot kennisvermeerdering	45
6 Kwaliteitscontrole en ondertekening	47
7 Bibliografie	48
7.1 Literaire bronnen	48

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Ligging studiegebied. Orthofotomozaïek (grootschalige winteropnamen, kleur 2013-2015) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2017)	8
Figuur 2: Ligging studiegebied. GRB met aanduiding studiegebied (Geopunt 2017)	9
Figuur 3: Kadasterplan met aanduiding van het studiegebied (CadGIS 2017).....	10
Figuur 4: Huidige situatie - Orthofotomozaïek (grootschalige zomeropnamen, kleur 2016) met aanduiding studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)	12
Figuur: Bestaande situatie (opdrachtgever 2017).....	13
Figuur 5: Toekomstige situatie gebaseerd op plannen van de opdrachtgever aangeduid op het GRB (Geopunt 2017)	14
Figuur 6: Bouwplannen van de toekomstige situatie (opdrachtgever 2017).....	15
.....	17
Figuur 8: Luchtfoto (grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015) met hoogteprofiel van het studiegebied volgens een noord-zuid-as (Geopunt 2017)	17
Figuur 9: Hoogteprofiel volgens een west-oost-as met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017).....	17
.....	18
Figuur 10: Hoogteprofiel volgens een noord-zuid-as (Geopunt 2017)	18
Figuur 11: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017).....	18
Figuur 12: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).....	19
.....	20
Figuur 13: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017).....	20
Figuur 14: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2017).....	21
Figuur 15 : Gedigitaliseerde quartairgeologische kaart (1:200000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).....	21
Figuur 16: Gedigitaliseerde tertiairgeologische kaart (1:50000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).....	22
Figuur 17: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)	23
Figuur 18: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).....	24
Figuur 19: Tabel met geraadpleegde bronnen.....	25
Figuur 20: Weergave van de locaties met gekend bouwkundig erfgoed binnen een straal van 500m (Inventaris Onroerend Erfgoed, 2017)	26
Figuur 21: Tabel met de locatie van het bouwkundig erfgoed in de regio (< 500m).....	27
Figuur 24: Weergave van de locaties van beschermde monumenten binnen een straal van 500m (Inventaris Onroerend Erfgoed, 2017)	27
Figuur 25: Overzicht van de beschermde monumenten binnen een straal van 500m.....	27
Figuur 27: Weergave van de locaties van WO I relictten binnen een straal van 500m (Inventaris Onroerend Erfgoed, 2017)	28
Figuur 28: Overzicht van de beschermde monumenten binnen een straal van 500m.....	28
.....	29
Figuur 29: Alle CAI-meldingen binnen een straal van 1200m	29
Figuur 30: Overzichtstabel CAI binnen een straal van 1200m	30
Figuur 31: Detail uit de Flandria Illustrata kaart van Vlaanderen (Sanderus) (Ghent University Library, 2017).....	32

Figuur 34: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017).....	34
Figuur 35: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)	35
Figuur 36: Vandermaelen kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)	36
Figuur 37: Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)	37
Figuur 38: Loopgravenkaart (28/05/1916) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)	38
Figuur 39: Britse luchtfoto (22/09/1916) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)	39
Figuur 40: Britse luchtfoto (25/05/1917) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)	40
Figuur 41: Loopgravenkaart (30/06/1917) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)	40
Figuur 42: Britse luchtfoto (29/07/1918) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)	41
Figuur 43: Britse luchtfoto (20/06/1943) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)	42
Figuur 44: Orthofoto (1971-panchromatisch) met aanduiding van het studiegebied (rood) (Geopunt 2017).....	43
Figuur 45: Orthofoto (1979-1990) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017)	43
Figuur 46: Orthofotomozaïek (grootschalige winteropnamen, kleur 2013-2015) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2017)	44

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING

1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, Ieper, Eerste Wereldoorlog (WO I)

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2017I213
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- straat + nr.:	Meenseweg 152B
- postcode :	8900
- fusiegemeente :	Ieper
- land :	België
Lambertcoördinaten (EPSG:31370)	N: 47227,764 / 171867,275 O: 47268,387 / 171858,723 Z: 47195,266 / 171751,392 W: 47194,411 / 171855,302
Kadaster	
- Gemeente :	Ieper
- Afdeling :	1
- Sectie :	C
- Percelen :	85r, 85s
Onderzoekstermijn	Oktober 2017
Thesauri	Bureauonderzoek, Ieper, Eerste Wereldoorlog (WO I),

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische

resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek; in situ bewaring of vrijgave van het terrein.

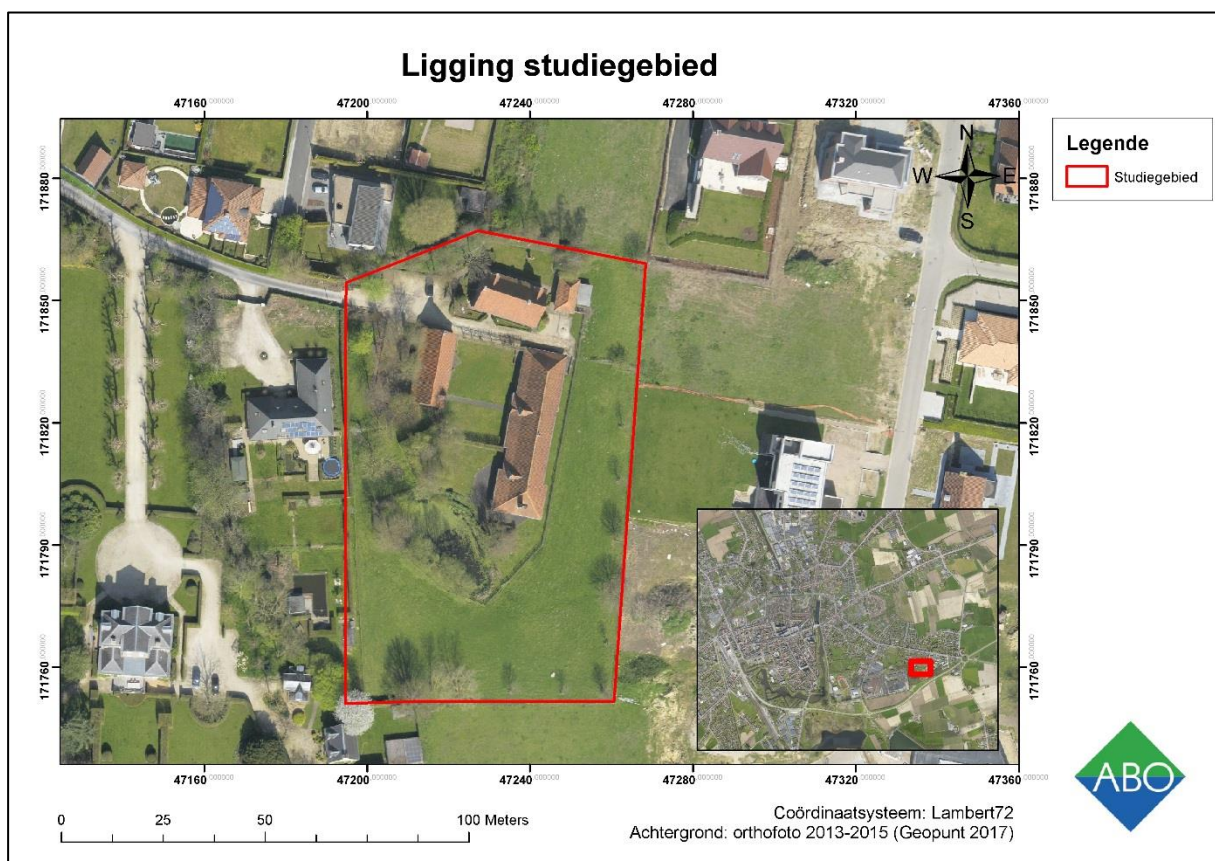
1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de opdrachtgever naar aanleiding van het verbouwen van een eengezinswoning en het herbestemmen van een bestaande constructie tot zwembad.

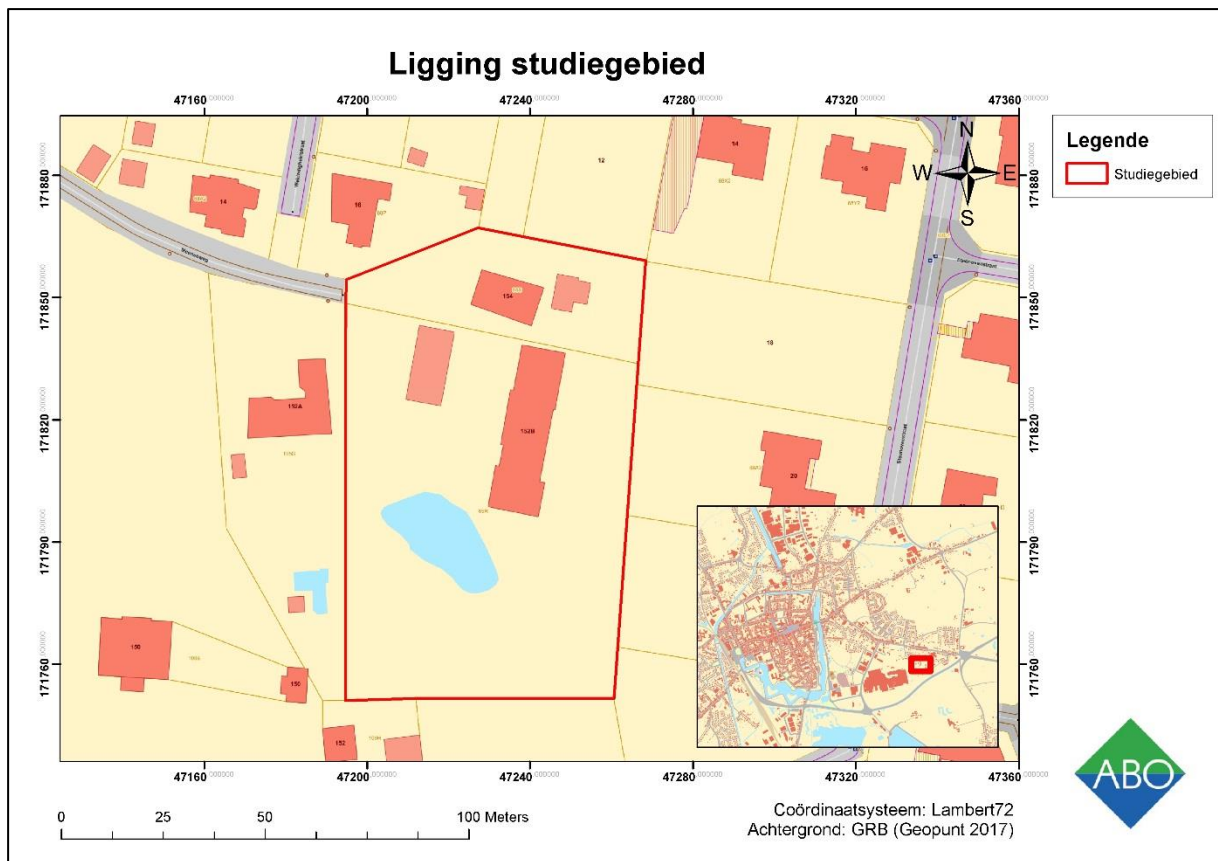
Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de grens van 3.000m² overschrijdt (7.727m²) en de ingreep in de bodem de grens van 1.000m² overschrijdt buiten een archeologische zone (1.471m²), moet er in het kader van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet voorafgaand aan een bouwvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van bureauonderzoek.

1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied is gelegen op afdeling 1, sectie C, percelen 85s en 85r te Ieper. De bedreigde zone bevindt zich in het noordoostelijk deel van het studiegebied.

Figuur 1: Ligging studiegebied. Orthofotomozaïek (grootschalige winteropnamen, kleur 2013-2015) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2017)

Figuur 2: Ligging studiegebied. GRB met aanduiding studiegebied (Geopunt 2017)

Federale
Overheidsdienst
FINANCIEN

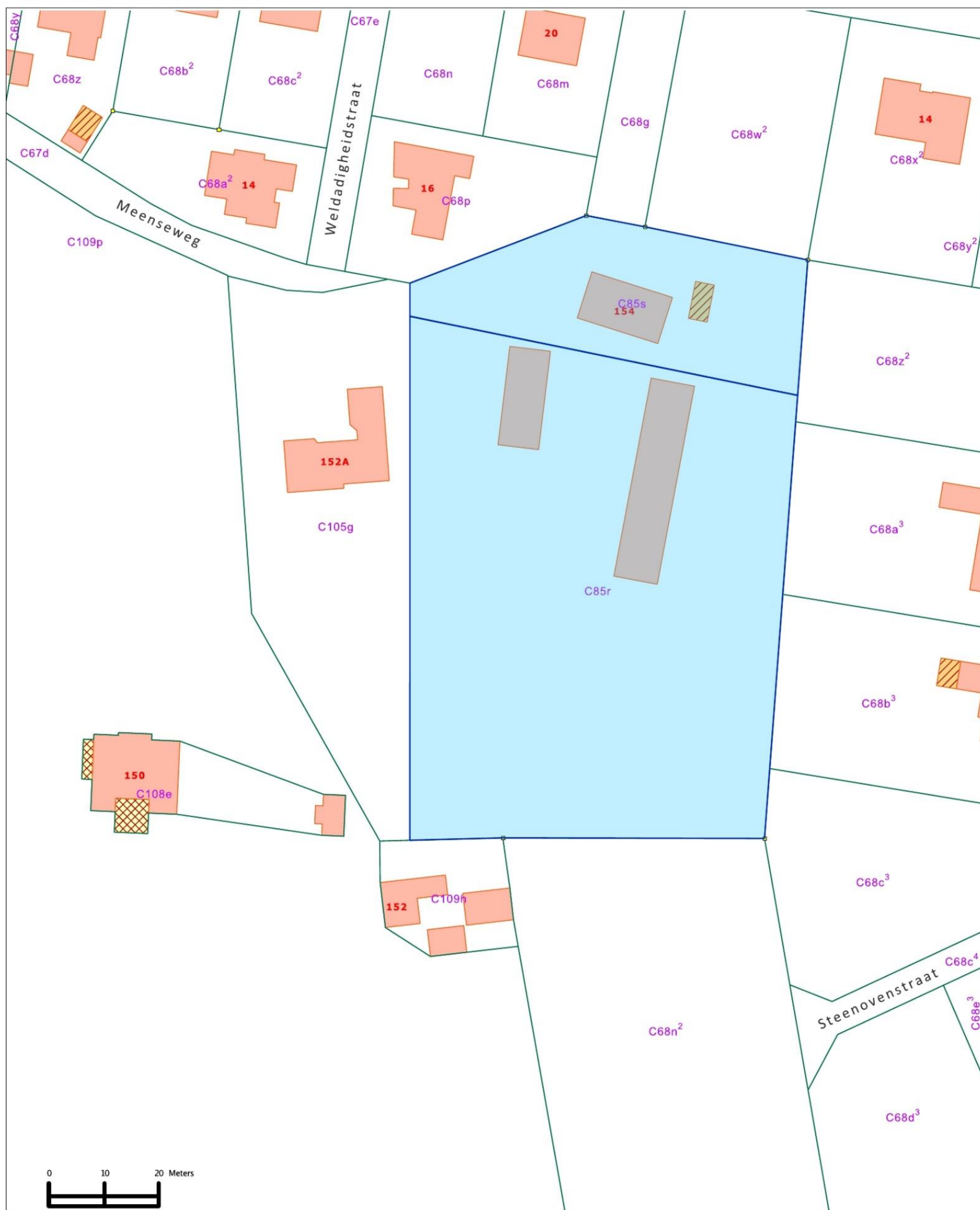
Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie

Kadasterplan

Gecentreerd op: IEPER 1 AFD

Toestand Laatste fiscale versie. (01.01.2017)

Schaal: 1/1000

© 10/10/2017 Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie.

Figuur 3: Kadasterplan met aanduiding van het studiegebied (CadGIS 2017)

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

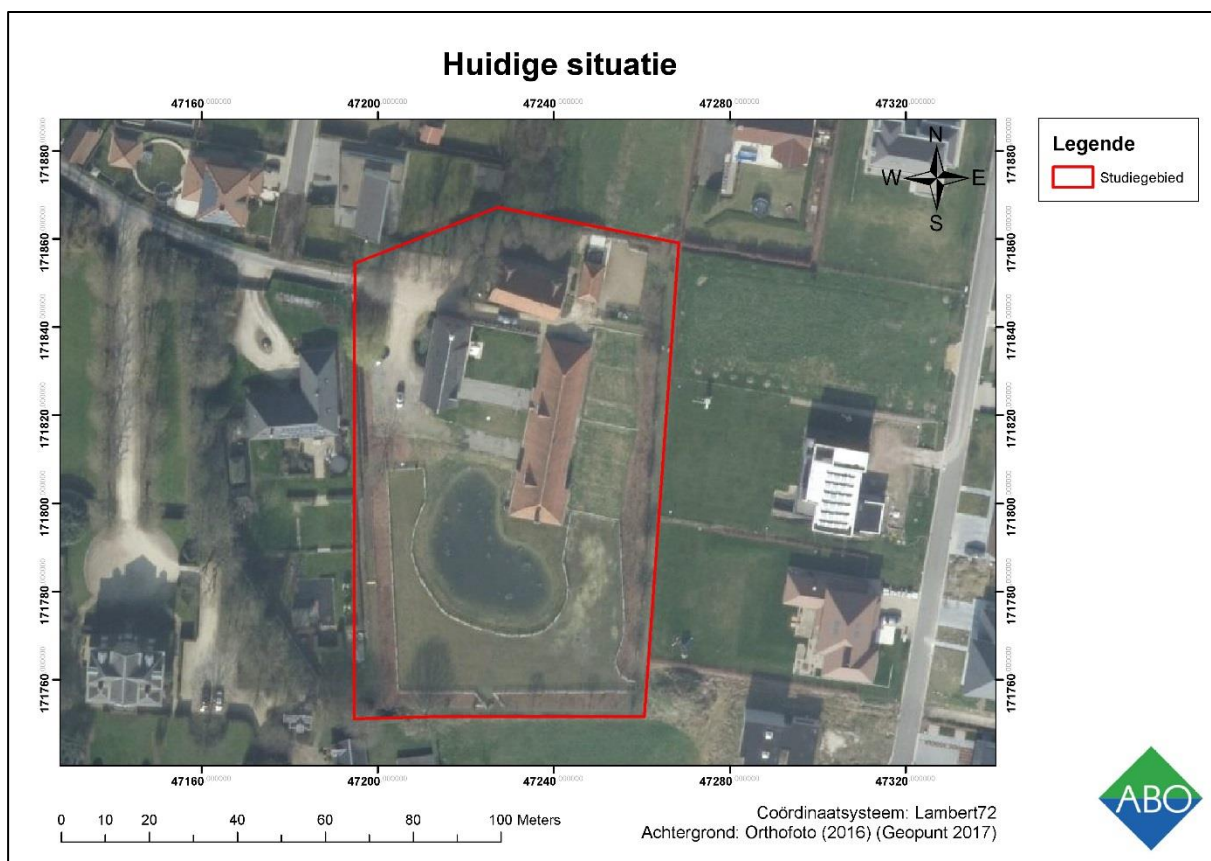
- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hfst. 3). Hiervoor werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hfst. 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van deze werken te bepalen en een advies te formuleren.

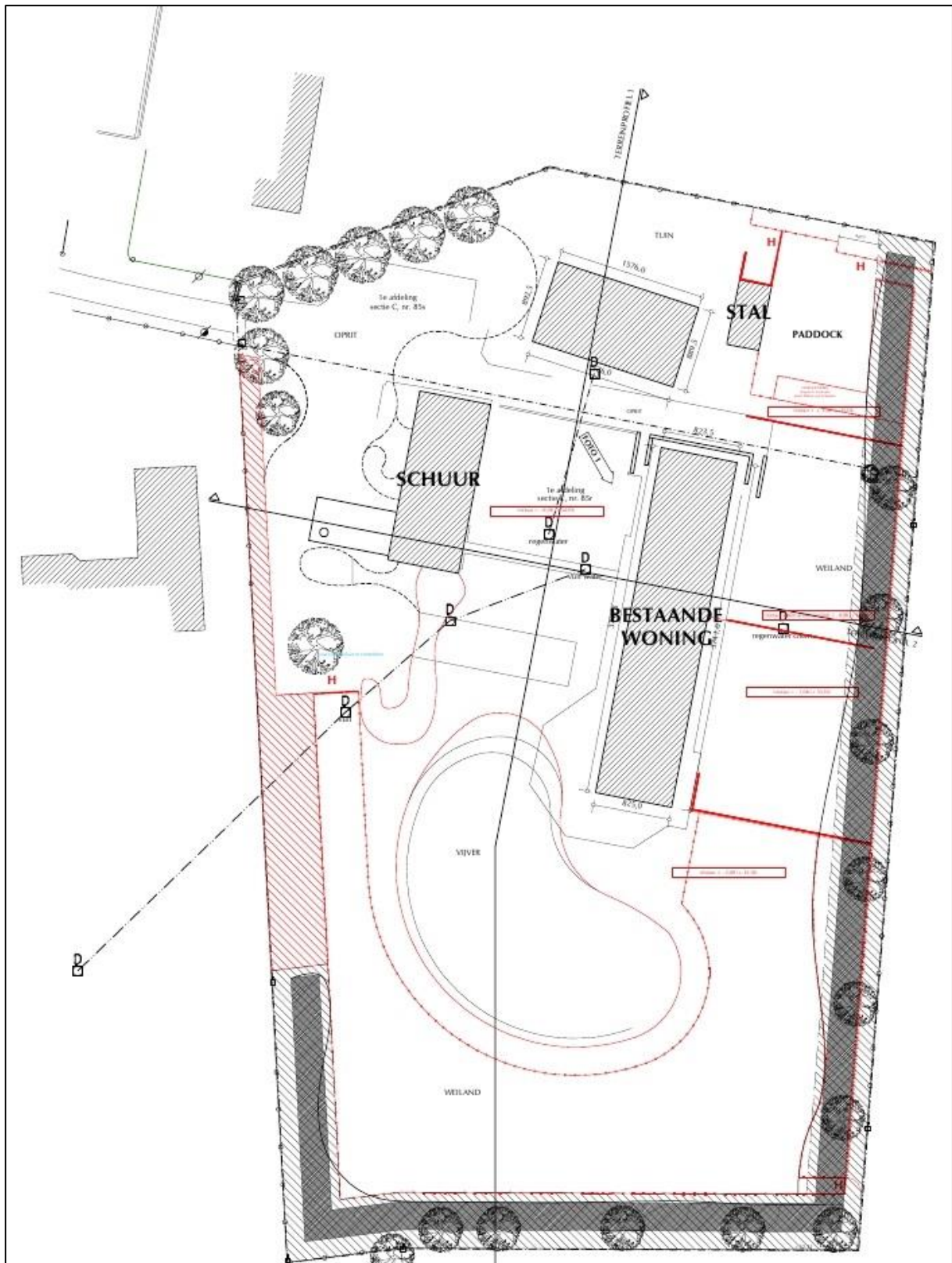
2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het terrein bestaat uit drie gebouwen – waaronder een woning en een schuur - alsook een kleine stal in het noorden van het studiegebied. In het zuiden is een vijver gelegen. Uit de snedes is af te leiden dat er geen kelder aanwezig is. Er kan ook worden aangenomen dat de funderingen beperkt zijn in de diepte.

Figuur 4: Huidige situatie - Orthofotomozaïek (grootschalige zomeropnamen, kleur 2016) met aanduiding studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)

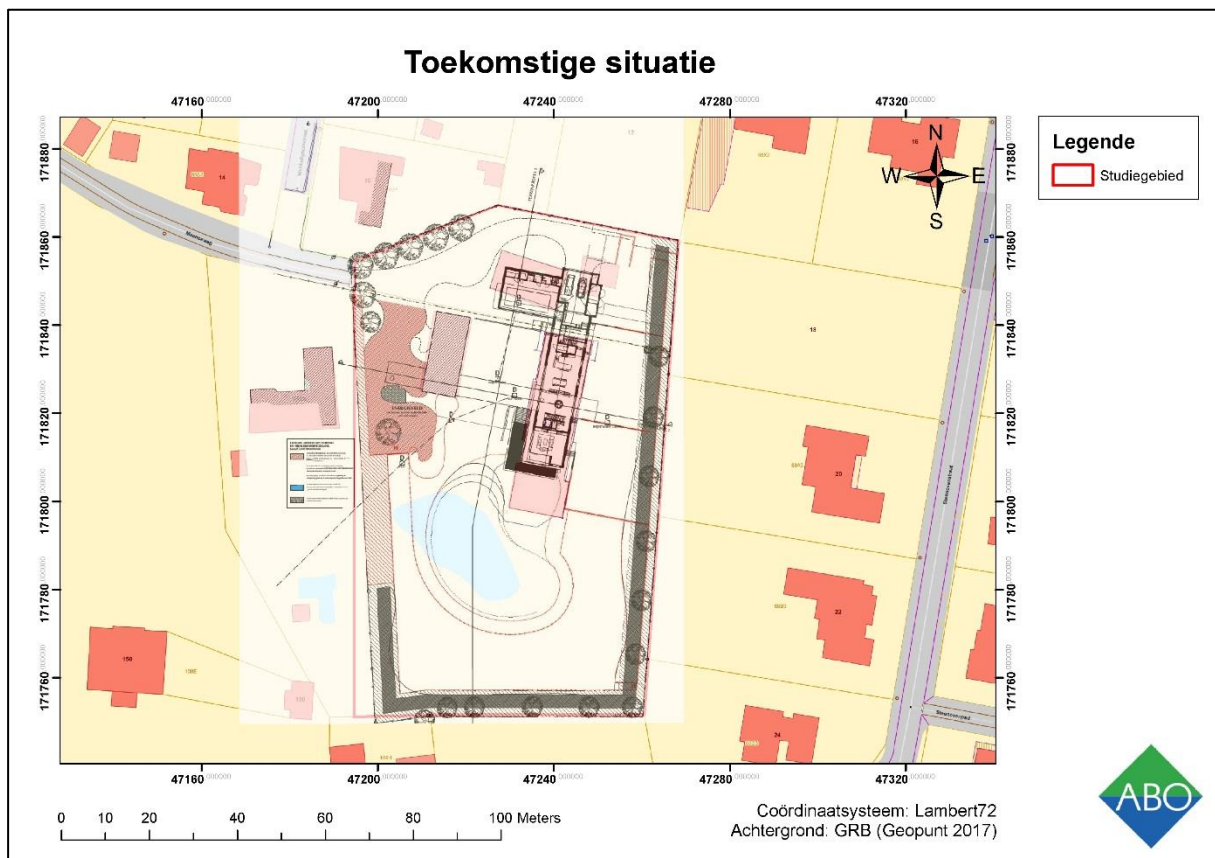
Figuur: Bestaande situatie (opdrachtgever 2017)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE¹

De geplande werken bestaan uit het verbouwen van de woning, de aanleg van een zwembad op de locatie van het noordelijke gebouw en een bovengrondse garage. De totale oppervlakte van de bodemingreep is 1.471m². Dit bestaat uit een noord-zuid vleugel en een oost-west vleugel die samen een L-vormig geheel vormen. Het meest zuidelijke deel van de noord-zuid vleugel wordt van een kelder voorzien, tot op een uitgravingsdiepte van ca. -2.75m-mv. Deze maximale uitgravingsdiepte is hetzelfde voor de oost-west georiënteerde vleugel. Dit omvat ook het zwembad dat tot op -1.5m-mv zal worden aangelegd. Het complex wordt voorzien van een algemene funderingsplaat.

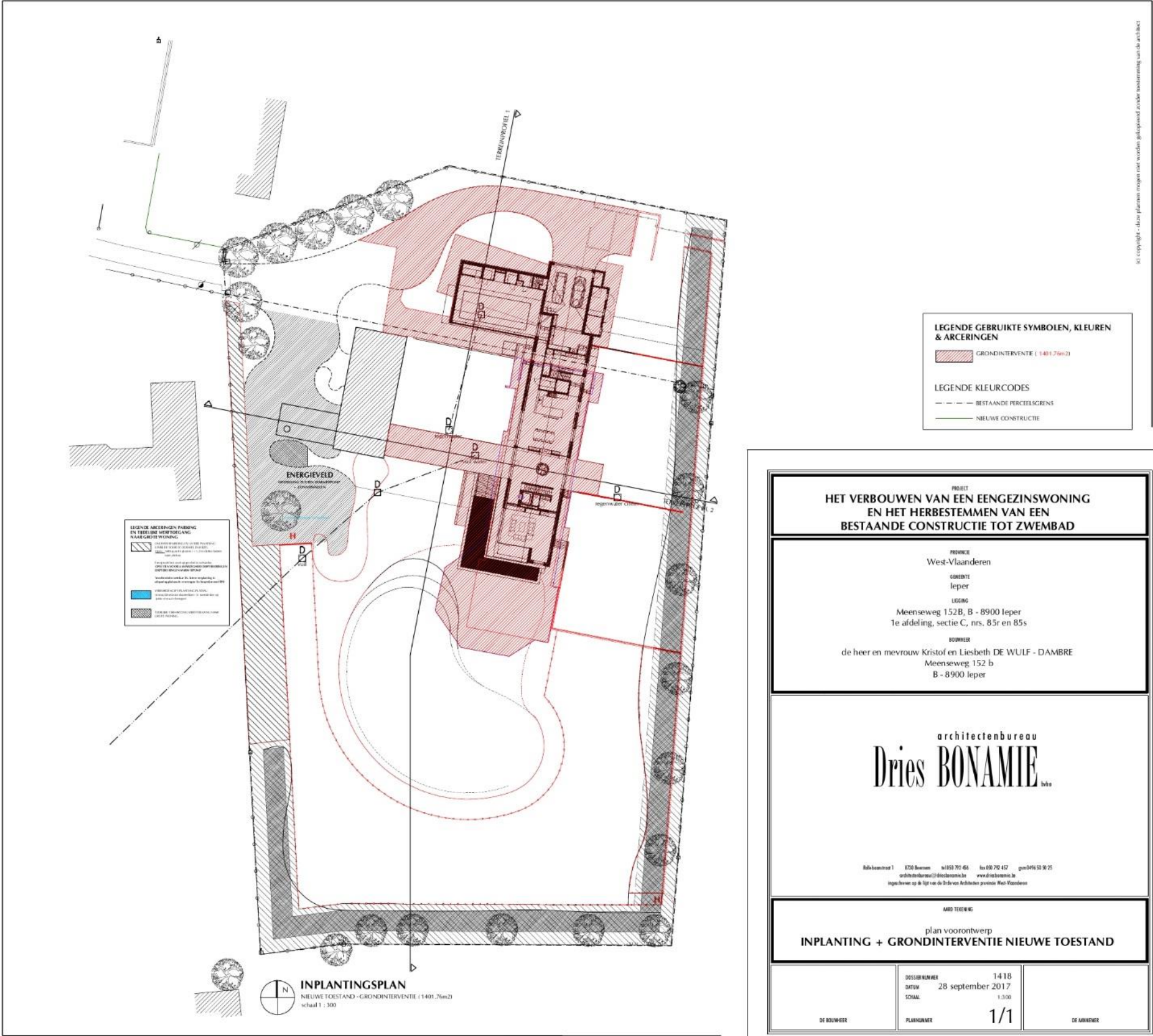
Daarnaast zullen ook verhardingen worden aangelegd, met name in het noorden van het studiegebied. Net ten zuiden van de noord-zuid vleugel wordt een terras aangelegd. De maximale uitgravingsdiepte van deze verhardingen wordt op ca. -0.40m-mv berekend.

Voor een goed begrip van de geplande werken, verwijs ik naar de originele bouwplannen die in een aparte bijlage zullen worden toegevoegd. Dit werd zo gekozen omdat deze plannen niet in een leesbare resolutie kunnen worden aangeleverd binnen de tekst van deze archeologienota.

Figuur 5: Toekomstige situatie gebaseerd op plannen van de opdrachtgever aangeduid op het GRB (Geopunt 2017)

¹ De oorspronkelijke plannen en snedes zullen apart in de bijlage worden toegevoegd voor een optimale leesbaarheid.

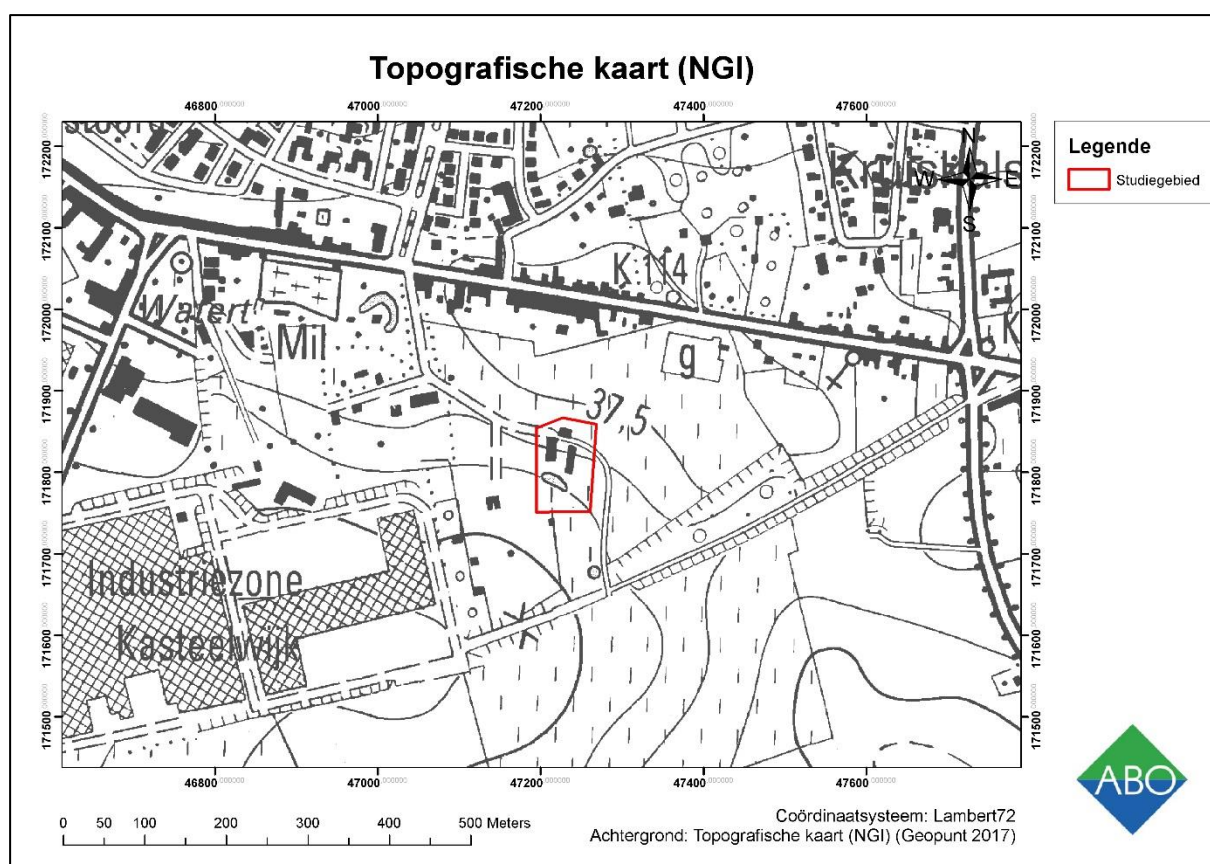
Figuur 6: Bouwplannen van de toekomstige situatie met aanduiding van de totale grondinterventie (inclusief verhardingen) (opdrachtgever 2017)

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

3.1.1 TOPOGRAFIE

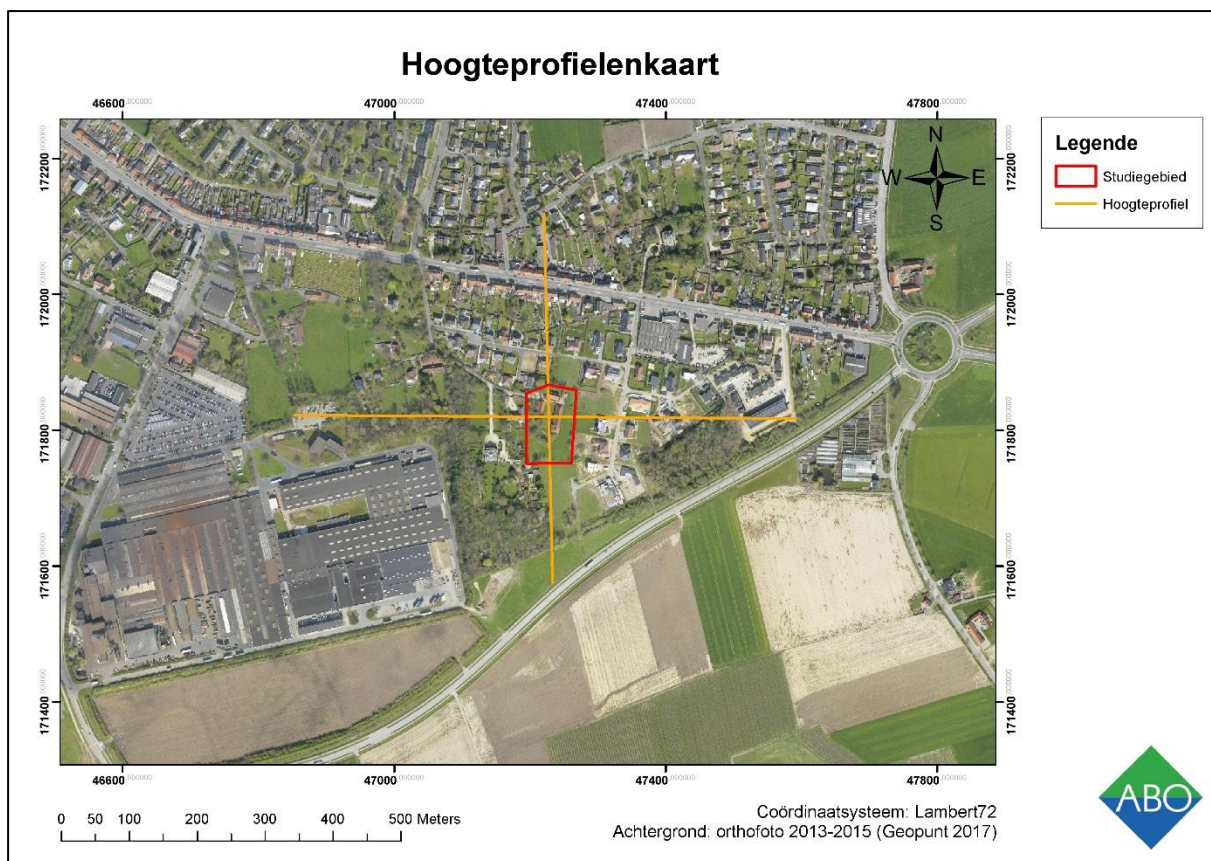
Het studiegebied bevindt zich ten oosten van Ieper, nabij de industriezone Kasteelwijk. Recent werd hier een groene woonwijk aangelegd met lintbebouwing. In het noorden vormt de Meenseweg een belangrijke uitvalsweg tussen Ieper en Menen. In het zuiden is de Zuiderring gelegen, die het zuiden van Ieper verbindt met Zonnebeke en Moorslede in het noordoosten. De waterlopen nabij het studiegebied zijn de Kasteelgracht (ca. 1.2km in het westen), die rondom Ieper stroomt; de Ziltebeek op ca. 700-800m ten zuiden van het studiegebied en de Schaartjesbeek op ca. 1.2km ten noorden van het studiegebied.

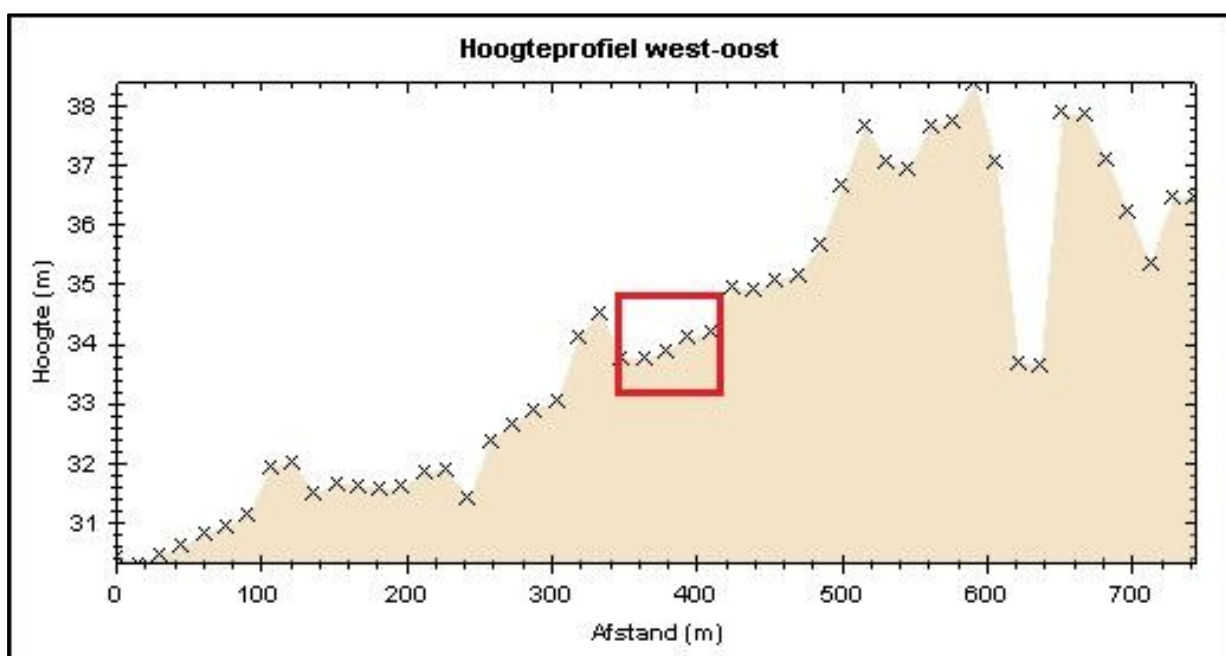
Figuur 7: Topografische kaarten met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017)

3.1.2 HOOGTEVERLOOP

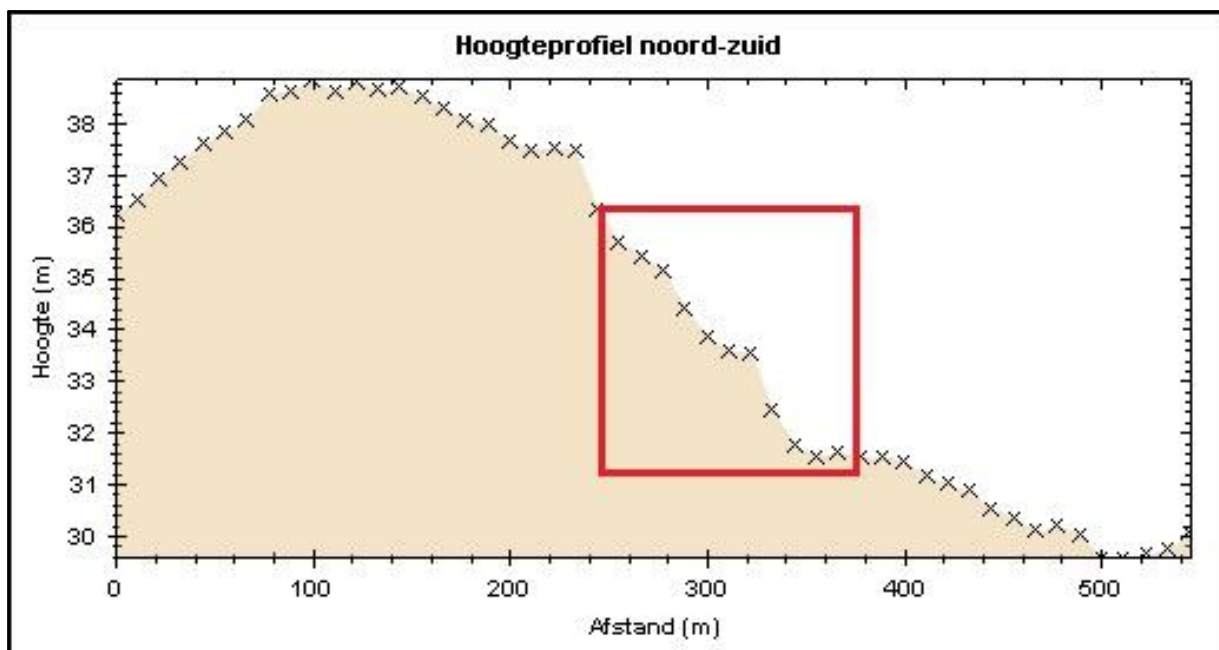
Het studiegebied is gelegen op een helling sterk afhelend naar het zuidwesten toe. De TAW waarden schommelen tussen 31-36mTAW ter hoogte van het studiegebied ten opzichte van 30-38mTAW in de omgeving. Het hoger gelegen deel in het oosten maakt deel uit van een uitloper van de Rug van Westrozebeke, terwijl het lager gelegen deel in de vallei van de Ieperlee is gelegen.

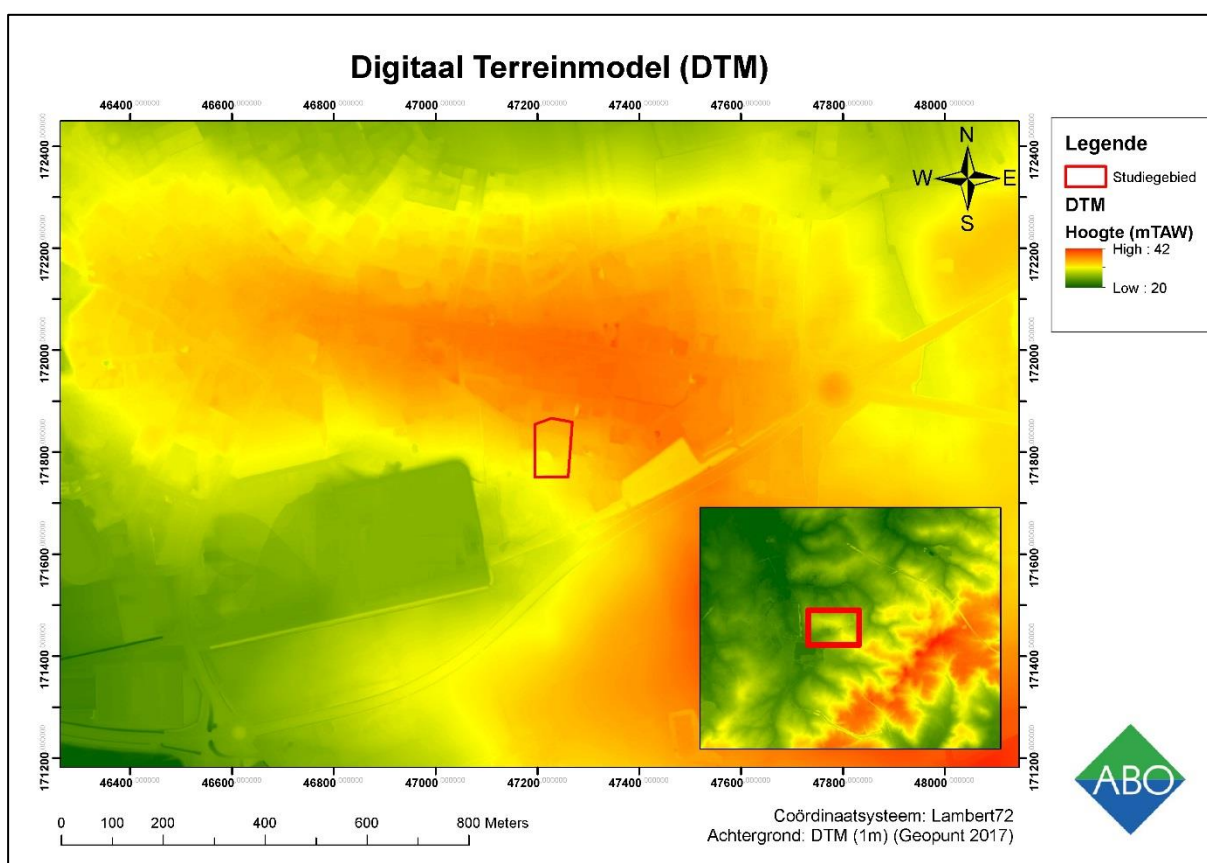
Figuur 8: Luchtfoto (grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015) met hoogteprofiel van het studiegebied volgens een noord-zuid-as (Geopunt 2017)

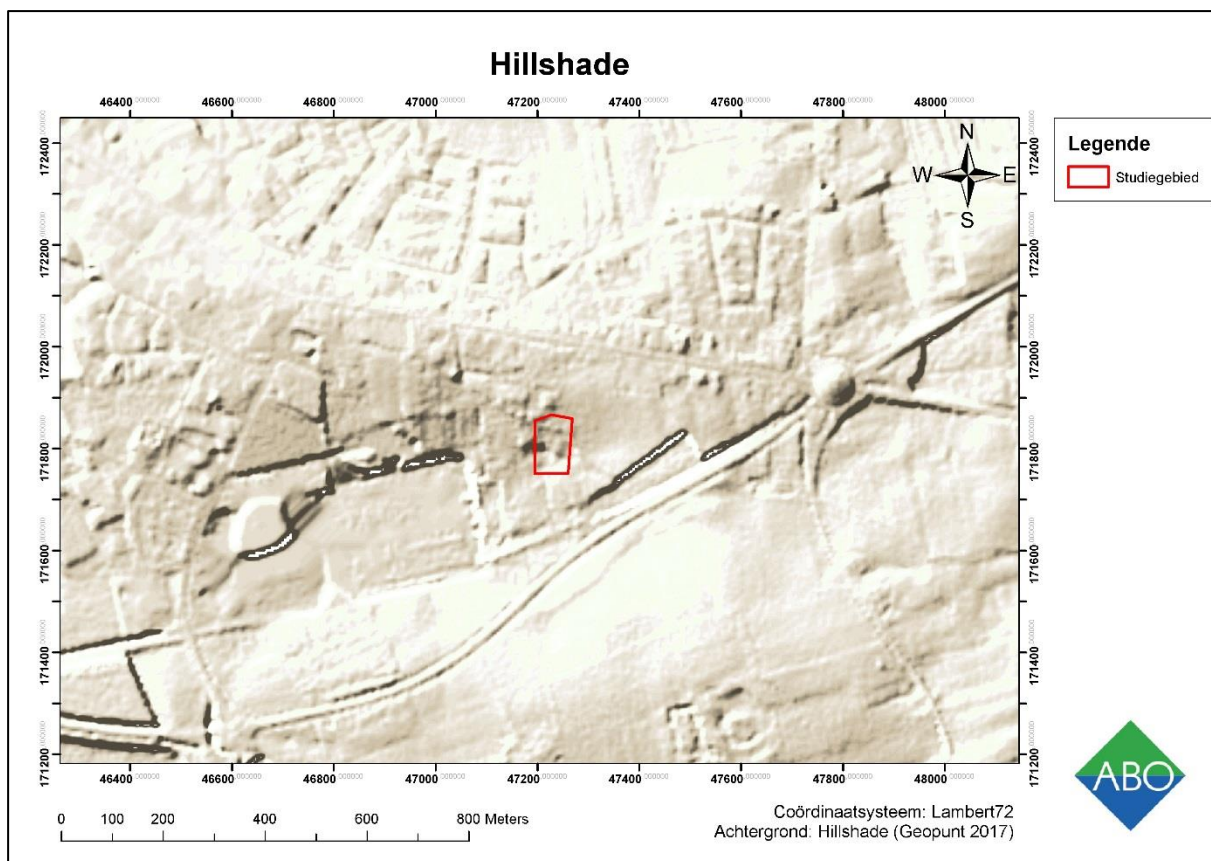
Figuur 9: Hoogteprofiel volgens een west-oost-as met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017)

Figuur 10: Hoogteprofiel volgens een noord-zuid-as (Geopunt 2017)

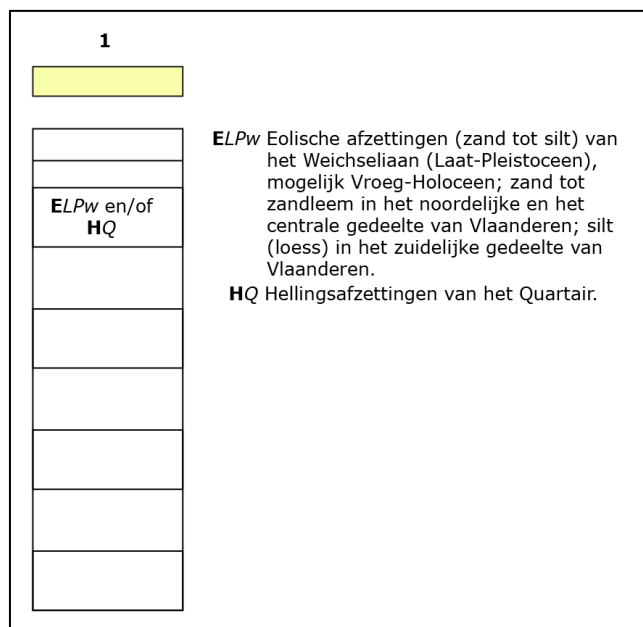
Figuur 11: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017)

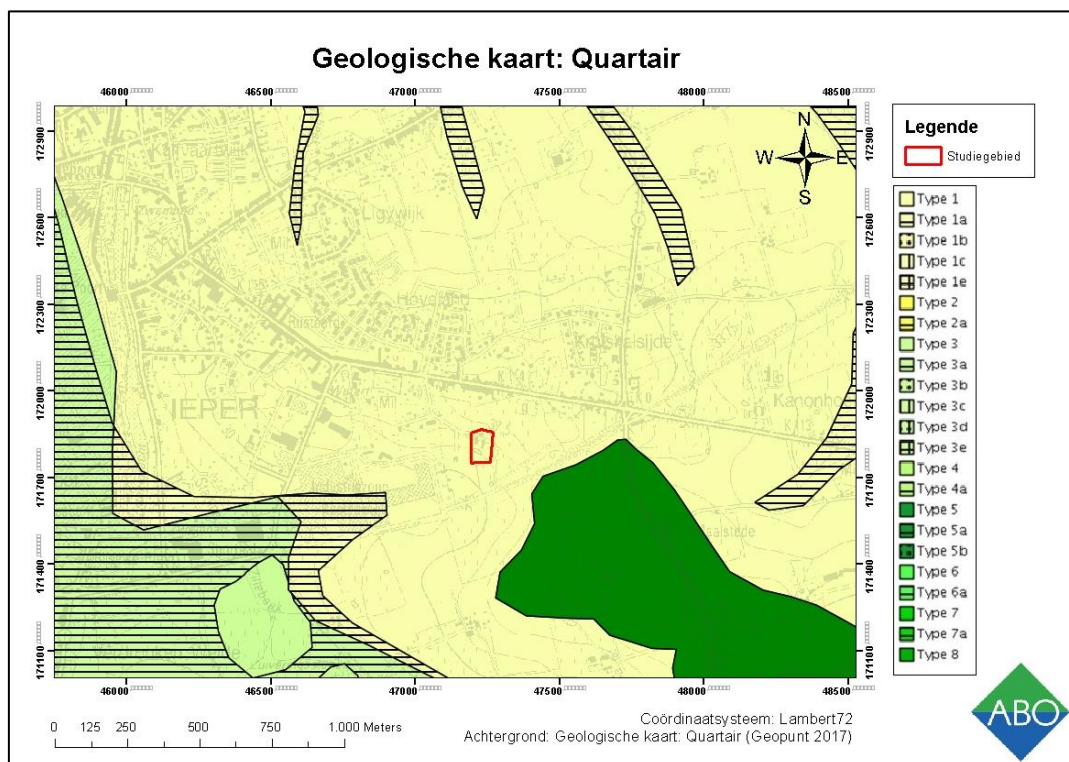
Figuur 12: Hillshade (afgeleid van DTM 1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

Het Quartaire pakket bestaat voornamelijk uit eolische afzettingen uit het Weichseliaan (ELPw). Daarnaast zijn er ook hellingsafzettingen (HQ) terug te vinden. De temperatuur tijdens het Weichseliaan was erg koud, met een zeespiegeldaling tot gevolg. Doordat het Noordzeebekken droog kwam te liggen, werd het sediment van het Noordzeebekken getransporteerd en afgezet over Vlaanderen.

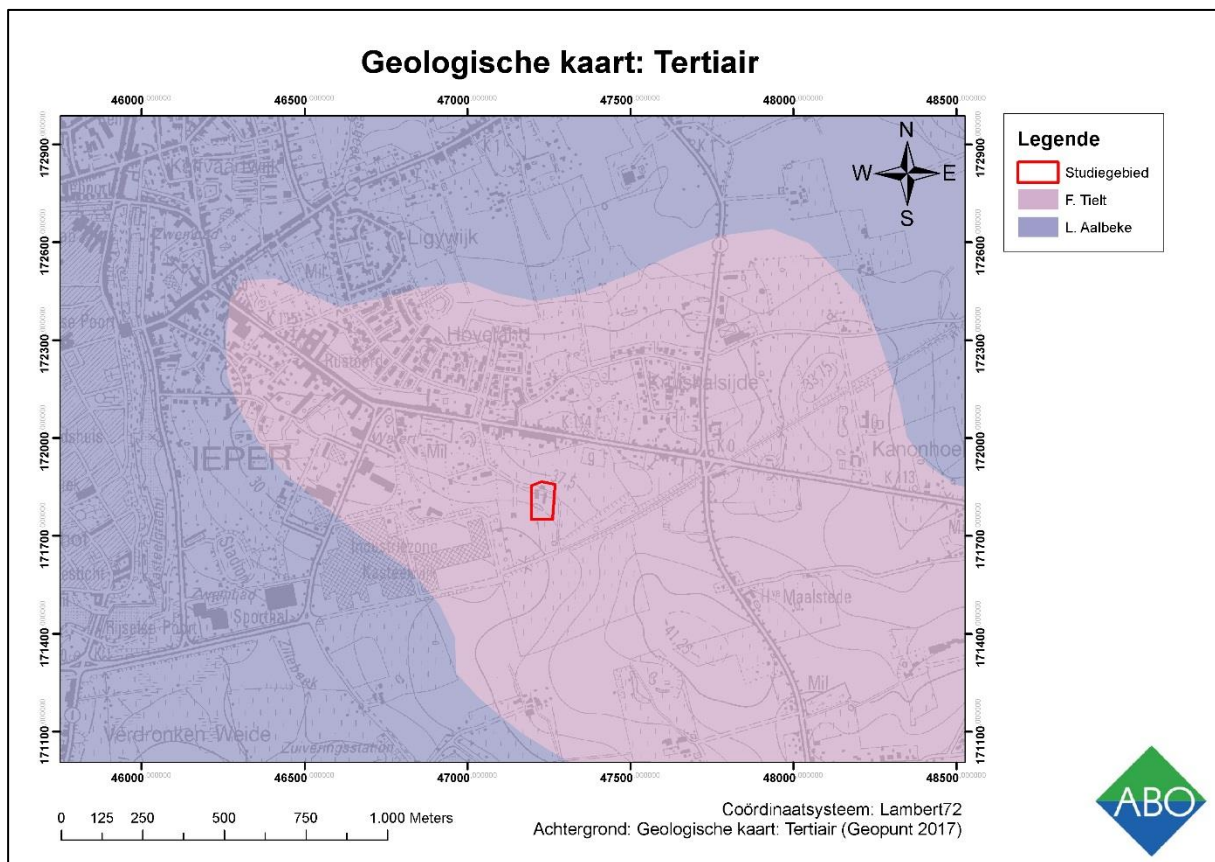
Figuur 14: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2017)

Figuur 15 : Gedigitaliseerde quartairgeologische kaart (1:200000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

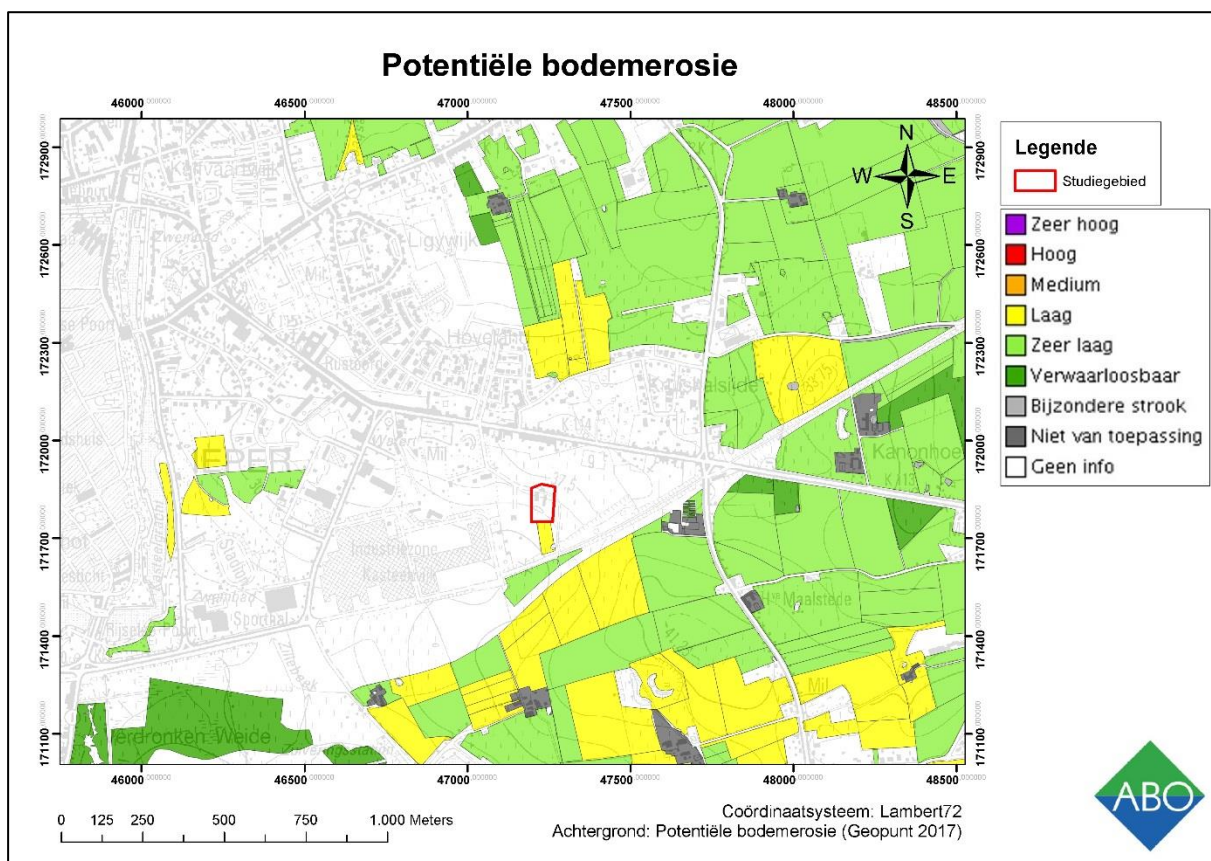
De tertiaire geologie ter hoogte van het studiegebied maakt deel uit van de Formatie van Tielt. De textuur is grijsgroen zeer fijn zand tot silt, met kleihoudende eigenschappen.

Figuur 16: Gedigitaliseerde tertiairgeologische kaart (1:50000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

3.2.4 BODEMEROSIEKAART

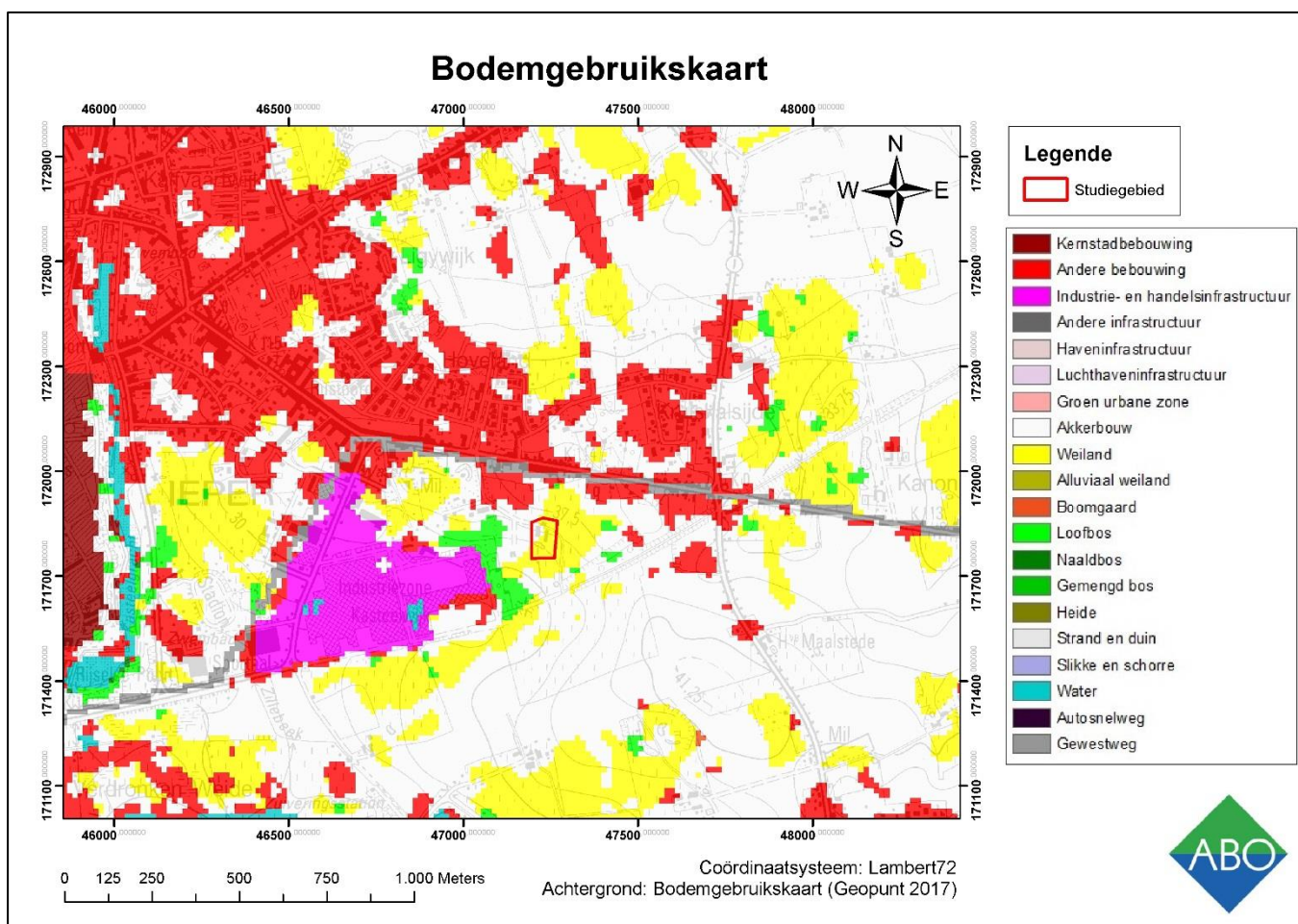
De potentiële bodemerrosie ter hoogte van het studiegebied is niet opgemeten. Echter, in de directe omgeving is de potentiële bodemerrosie laag tot zeer laag. Het is dus mogelijk dat een deel van de toplaag van de bodem geërodeerd is, waardoor het archeologisch niveau zich minder diep zou bevinden.

Figuur 17: Bodemerrosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)

3.2.5 BODEMGEBRUIKSKAART

Op de bodemgebruiksk kaart is quasi het volledige studiegebied in weiland gelegen. Binnen dit weiland zijn gebouwen gelegen, zoals zichtbaar is op de luchtfoto's (cf. 4.4).

Figuur 18: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 3 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris Archeologische zone	Binnen archeologische zone
Landschapsatlas	Niet relevant
Inventaris Bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.1.1
Beschermde monumenten	Relevant, cf. 4.1.2
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Niet relevant, cf. 4.1.3
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.1.5
Inventaris Historische stadskern	Buiten historische stadskern
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Niet binnen GGA gelegen
Wereldoorlog relictten	Relevant, cf. 4.1.4
Andere historisch/ archeologische relictten	Geen relictten in de buurt (< 1km)
Cartografische bronnen	
Flandria Illustrata – Sanderus (ca. 1586-1664)	Relevant, cf. 4.2.1
Frickxkaart (ca. 1712)	Niet relevant, niet gedetailleerd genoeg maar wel vermeld, cf. 4.2.2
Ferrariskaart (ca. 1770-1778)	Relevant, cf. 4.2.3
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.2.4
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.2.5
Popp kaarten (1842-1879)	Relevant, cf. 4.2.6
Militaire kaarten Eerste Wereldoorlog	Relevant, cf. 4.3

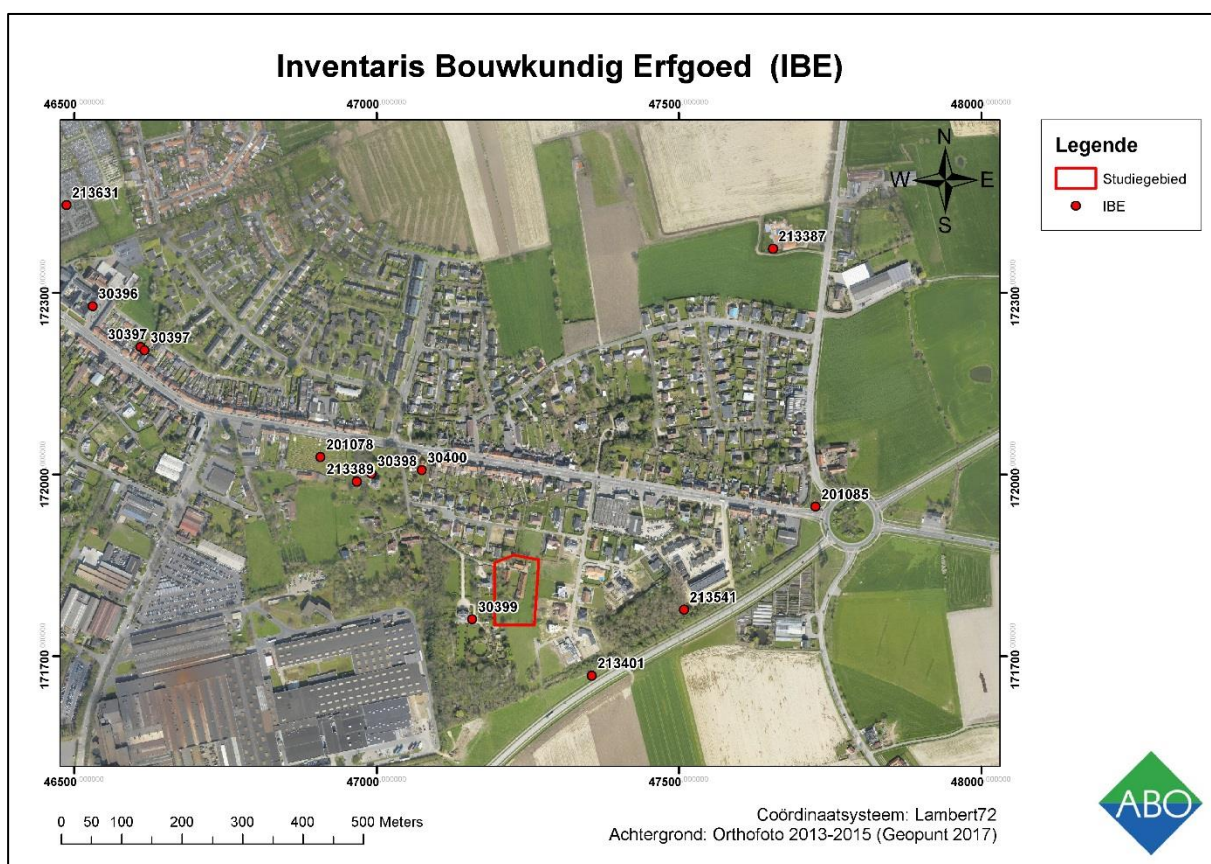
Figuur 19: Tabel met geraadpleegde bronnen

4.1 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

4.1.1 INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED

Het bouwkundig erfgoed in de nabije omgeving van het studiegebied dateert steeds uit WO I of het interbellum. Dit duidt op het belang van deze locatie tijdens de Eerste Wereldoorlog, alsook de vernieling die er heeft plaatsgevonden. Er zijn immers geen structuren meer bewaard van vóór de Eerste Wereldoorlog. Hierbij dient veel aandacht beschouwd te worden aan de Hellfire Corner, een strategische plaats binnen de Eerste Wereldoorlog. Daar waar momenteel het rondpunt Kruiskalsijde zich bevindt, bevond zich tijdens de Eerste Wereldoorlog een belangrijk kruispunt van de Meenseweg met een spoorweg.

Een gedetailleerde bespreking van Ieper tijdens de Eerste Wereldoorlog zal in het desbetreffende hoofdstuk worden besproken (cf. 4.3).

Figuur 20: Weergave van de locaties met gekend bouwkundig erfgoed binnen een straal van 500m (Inventaris Onroerend Erfgoed, 2017)

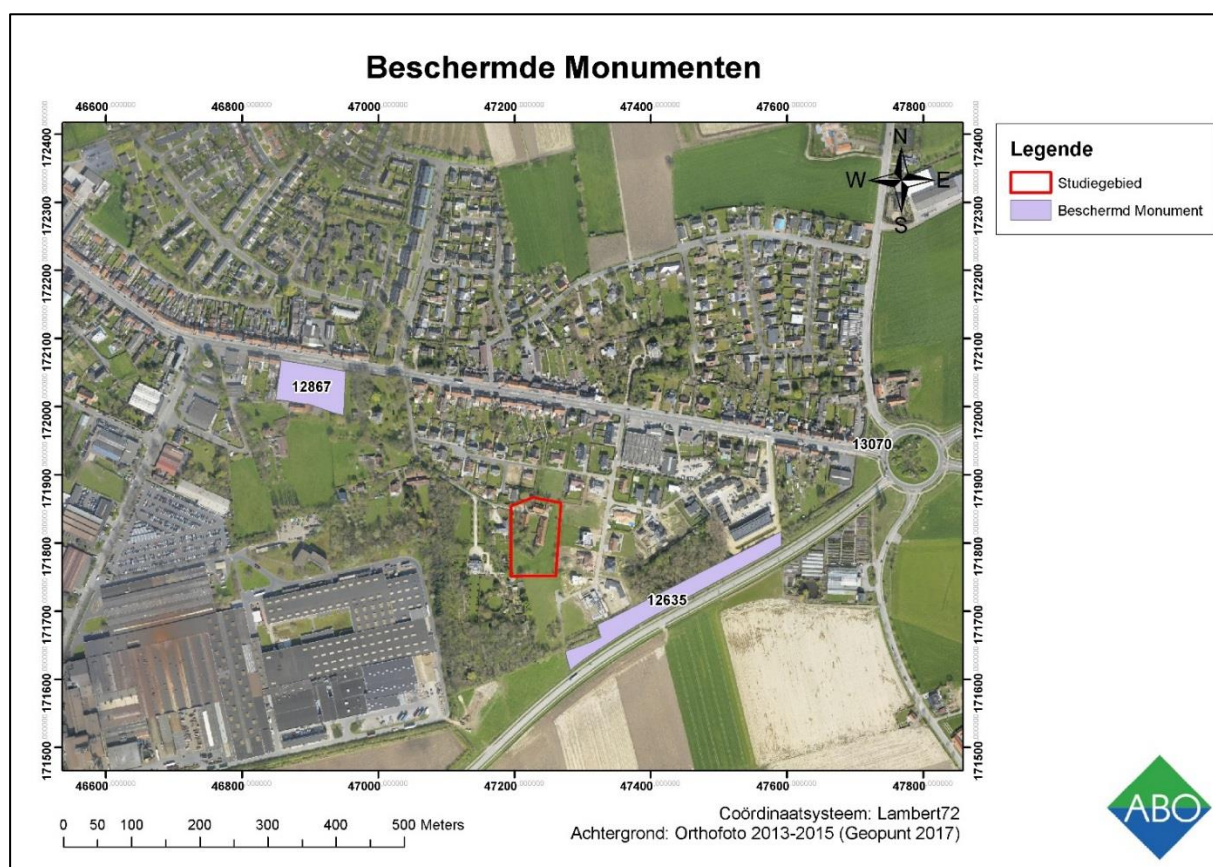
ID	Omschrijving	Datering
30398	Eclectisch burgerhuis	Interbellum
30399	Landhuis 't Kasteeltje	Interbellum
30400	Villa Les Colibris	Interbellum

201078	Menin Road South Military Cemetery	WO I / Interbellum
201085	Demarcatiepaal 19	Interbellum
213389	Ingebouwde betonconstructie	WO I
213401	Britse schuilplaats Hellfire Corner	WO I
213541	Geallieerde militaire constructie spoorwegberm Hellfire Corner	WO I

Figuur 21: Tabel met de locatie van het bouwkundig erfgoed in de regio (< 500m)

4.1.2 BESCHERMDE MONUMENTEN

Alle beschermde monumenten werden ook opgenomen als bouwkundig erfgoed.

Figuur 24: Weergave van de locaties van beschermde monumenten binnen een straal van 500m (Inventaris Onroerend Erfgoed, 2017)

ID	Omschrijving	Datering
12635	Hellfire Corner	WO I
12867	Menin Road South Military Cemetery	WO I / Interbellum
13070	Demarcatiepaal 19	Interbellum

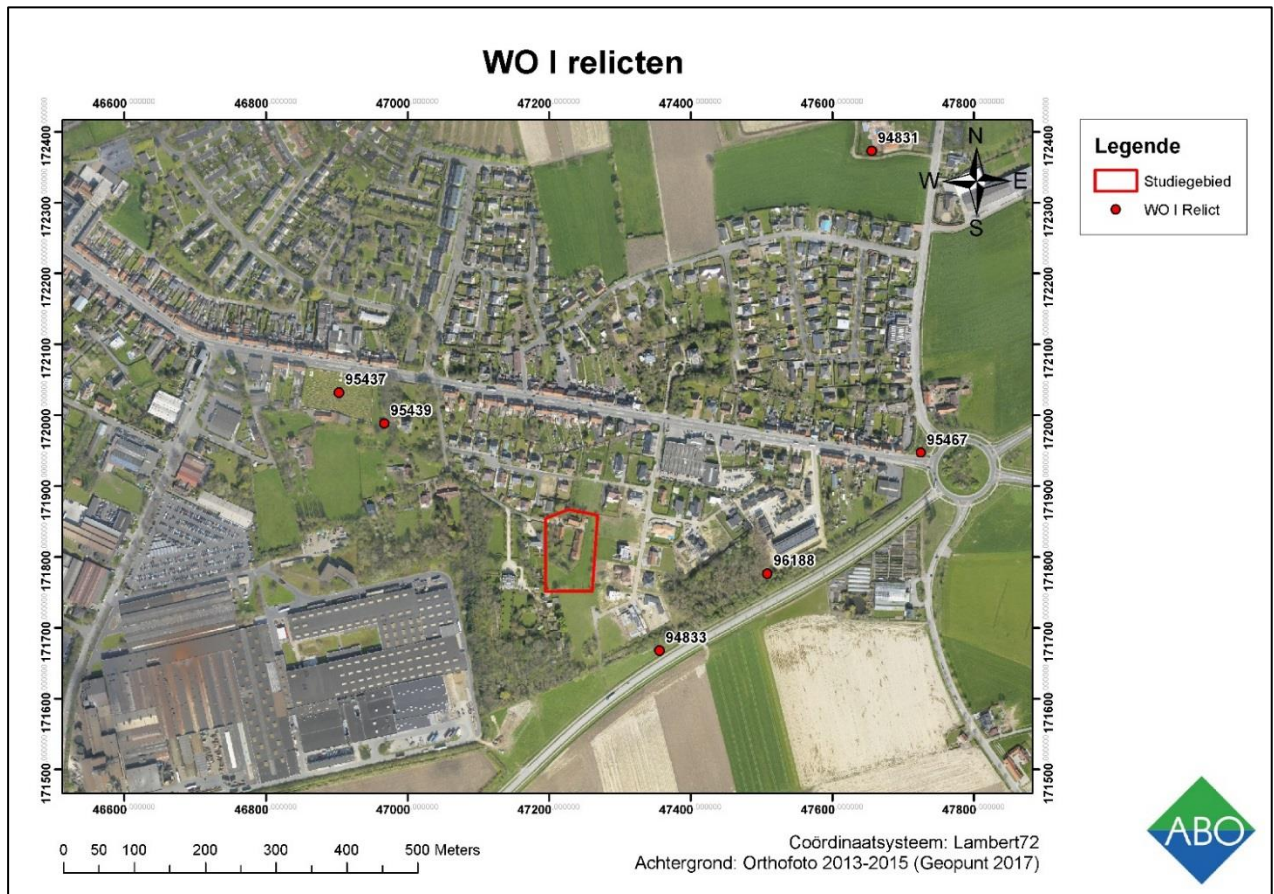
Figuur 25: Overzicht van de beschermde monumenten binnen een straal van 500m

4.1.3 BESCHERMDE STADS- OF DORPSGEZICHTEN

Er zijn geen beschermde stads- of dorpsgezichten in de buurt.

4.1.4 WO I RELICTEN

De WO I relictten stemmen overeen met het bouwkundig erfgoed. Ik verwijs dan ook naar het desbetreffende hoofdstuk (cf. 4.1.1). Een uitgebreid overzicht van deze omgeving tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt gegeven in hoofdstuk 4.3.

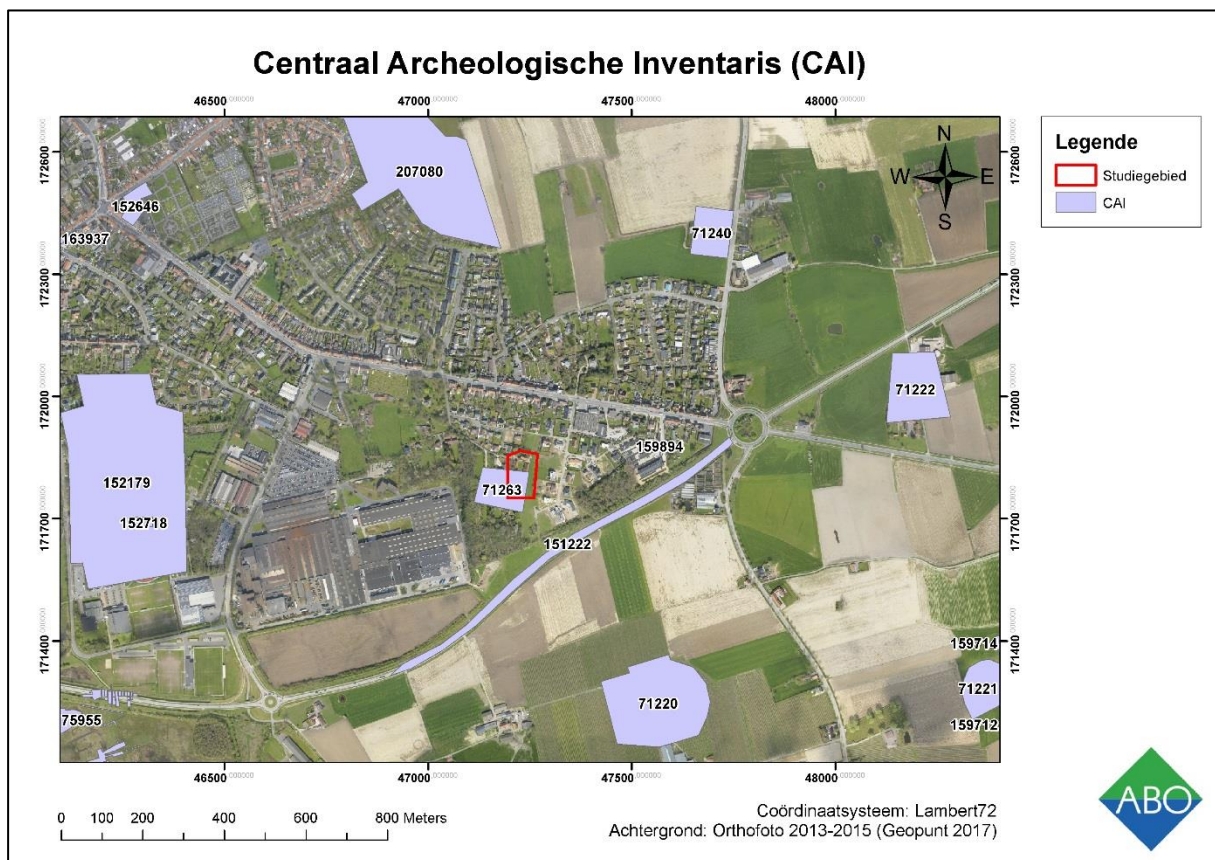
Figuur 27: Weergave van de locaties van WO I relictten binnen een straal van 500m (Inventaris Onroerend Erfgoed, 2017)

ID	Omschrijving	Datering
94831	Britse schuilplaats Kruiskalsijde	WO I
94833	Britse schuilplaats Hellfire Corner	WO I
95437	Menin Road South Military Cemetery	WO I / Interbellum
95439	Ingebouwde betonconstructie	WO I
95467	Demarcatiepaal 19	Interbellum
96188	Geallieerde militaire constructie spoorwegberm Hellfire Corner	WO I

Figuur 28: Overzicht van de beschermde monumenten binnen een straal van 500m

4.1.5 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

De CAI-meldingen bestaan uit sites met walgracht uit de late middeleeuwen. Noemenswaardig is een site met walgracht die zich in het zuidwesten van het studiegebied bevindt (ID 71263). Deze zal ook op de historische kaarten en luchtfoto's zichtbaar zijn. Op de bodemkaart werd dit deel ook aangeduid als verdwenen bewoning (**OC** bodem). Momenteel is hier een kasteeltje gelegen. Daarnaast zijn voornamelijk de nabijgelegen WO I sites van belang. Deze bevinden zich immers allen nabij de Hellfire Corner, een felbevochten strategische plaats uit de Eerste Wereldoorlog. Er worden dan ook vondsten en/of sporen verwacht uit de Eerste Wereldoorlog binnen het studiegebied. Op basis van de resultaten van het archeologisch onderzoek in de regio, kan er gesteld worden dat het aantreffen van munitie zeer waarschijnlijk is, ondanks de beperkte bodemingreep.

Figuur 29: Alle CAI-meldingen binnen een straal van 1200m

ID	Omschrijving	Datering
71220	Site met walgracht	Late middeleeuwen
71221	Site met walgracht	Late middeleeuwen
71222	Site met walgracht	Late middeleeuwen
71240	Site met walgracht	Late middeleeuwen
71263	Site met walgracht	Late middeleeuwen
151222	Opgraving Zuiderring	WO I

152179	Verdedigingselementen	16 ^{de} eeuw
152646	Begijnhof	Late middeleeuwen
152718	Verdedigingselementen	17 ^{de} eeuw
159712	Dug-outs	WO I
159894	Sleuvenonderzoek Meenseweg	Nieuwe Tijd - WO I
207080	Sapper Camp	Romeins – Nieuwe tijd – WO I

Figuur 30: Overzichtstabel CAI binnen een straal van 1200m

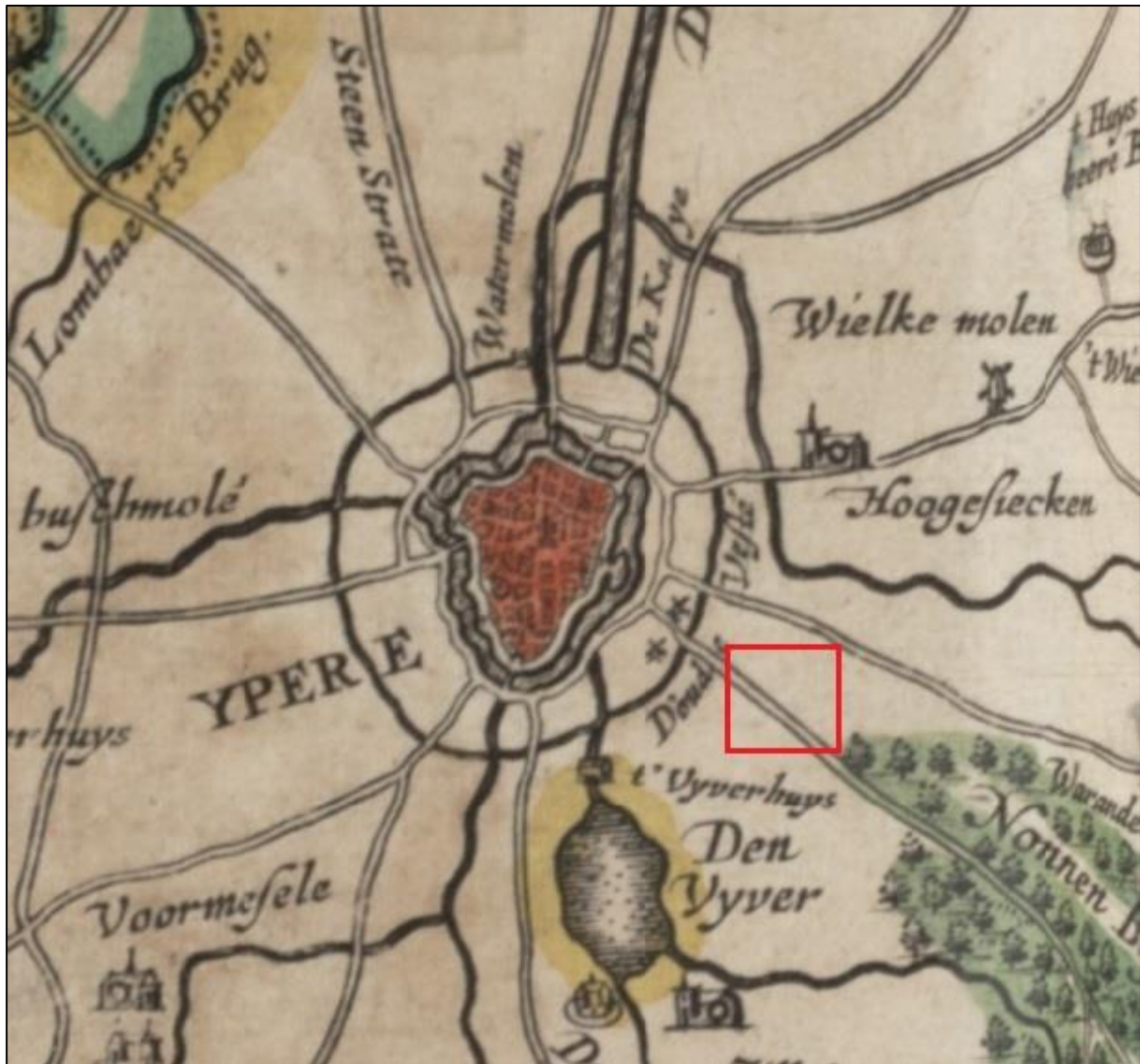
- ID 75028
Een site met walgracht uit de late middeleeuwen is zichtbaar op de Ferraris- en Poppkaart. De westelijke gracht is nog volledig aanwezig. De hoeve is buiten de omwalling gelegen.
- ID 71221
Op de Popp-kaart is een site met walgracht uit de late middeleeuwen zichtbaar.
- ID 71222
Op de Ferraris- en Poppkaart is een relict van de walgracht in de vorm van een haakvormige put. Dit maakt deel uit van een site met walgracht, waarbij de hoeve binnen de omwalling is gelegen.
- ID 71240
Op de Ferraris- en Poppkaart is een relict van de walgracht in de vorm van een ovaalvormige put. Dit maakt deel uit van een site met walgracht, waarbij de hoeve buiten de omwalling is gelegen. Ten westen van de site is een verlaten hoeve gelegen.
- ID 71263
Een site met walgracht is zichtbaar op de Ferraris- en Poppkaart, maar is momenteel overbouwd door een hoeve.
- ID 151222
Bij de aanleg van de Zuiderring in 2001 werd een opgraving uitgevoerd door de zogenaamde *Diggers*. Hierbij werden een depot van acht 18-ponders aangetroffen en een verbandpost met twee toegangen en twee kamertjes, waarin ook een draagberrie werd teruggevonden. Verder werden ook stoffelijke resten van twee Britse soldaten aangetroffen.
- ID 152179
De stadsverdediging van Ieper werd opgericht in 1569 met de bouw van de citadel. In 1678 werd dit uitgebreid met een hoornwerk, dat deel uitmaakte van de Vauban vestingen. Deze citadel bevat kazematten en een ondergrondse droge gracht. Momenteel is hier een park gelegen.
- ID 152646
Aan de Meenseweg, vlakbij de stadskern van Ieper, is het begijnhof Sint-Thomas gelegen. Het wordt gedateerd in de late middeleeuwen.

- ID 152718
Bij de aanleg van de atletiekpiste aan de Leopold III-laan werden delen van de muren van het 17de-eeuwse hoornwerk van Antwerpen gevonden. Dit bestond uit bakstenen bekledingsmuren van de hoofdwal van een halve maan, een deel van de keel, een volledige flank en een deel van de *facen* was aangesneden. De muur is 2.25m breed en is voorzien van steunberen aan de binnenkant (Dewilde 2011).
- ID 159712
Een *deep dug-out* genaamd *Halfway House* werd in het kader van een bureaustudie gelokaliseerd.
- ID 159894
Bij een proefsleuvenonderzoek in 2011 werden door Ruben Willaert bvba sporen en structuren aangetroffen uit de nieuwe tijd en WO I. Uit de nieuwe tijd werden perceelsgreppels en een afvalkuil aangetroffen. Daarnaast werden 67 bomkraters en een loopgraaf met fire-bay aangesneden. De houten resten werden geïnterpreteerd als delen van een A-frame, de golfplaten maakten deel uit van de wanden van de loopgraaf. Verder werden ook tal van munitie en projectielen geregistreerd.
- ID 207080
In het kader van een nieuwe woonwijk werd aan de Zonnebeekseweg een vooronderzoek uitgevoerd. Hierbij werden loopgraven, bomkraters, afvalmateriaal en een grafkuil aangetroffen met resten van vijf militairen. Daarnaast werden ook enkele kuilen met midden-romeins aardewerk aangetroffen, geassocieerd met zand/leemontginning in een nabijgelegen nederzetting. Uit de nieuwe tijd werden sporen van een veldoven voor baksteenproductie aangetroffen (De Smaele, Coenaerts, Pype 2013).

4.2 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

4.2.1 FLANDRIA ILLUSTRATA – SANDERUS (CA. 1586-1664)

Op de Flandria Illustrata van Sanderus is Ieper omgeven door een brede gracht. De stad vormt een knooppunt van meerdere uitvalswegen, waaronder ook de Meenseweg. Op de kaart is de ruwe locatie van het studiegebied weergegeven. Vanwege de beperkte graad van detail, kan deze kaart niet diepgaander geanalyseerd worden met betrekking tot het onderzoeksgebied.

Figuur 31: Detail uit de Flandria Illustrata kaart van Vlaanderen (Sanderus) (Ghent University Library, 2017)

4.2.2 FRICXKAART (CA. 1712)

Ten tijde van de Fricxkaart is de stadsverdediging van Ieper uitgebreid, met onder andere enkele hoornwerken. Ten zuiden van Ieper is een natte gebied zichtbaar. Het studiegebied bevindt zich

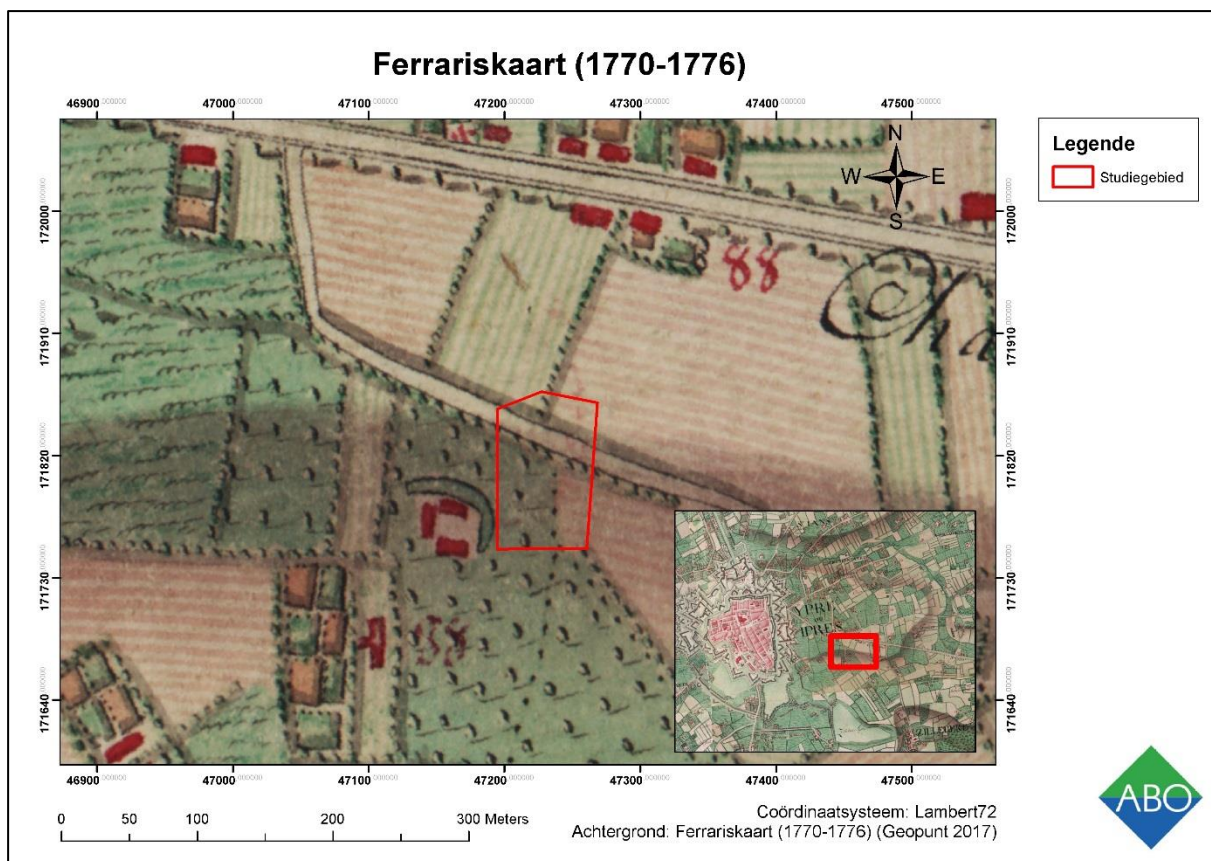
Fricxkaart (1712)

Legend: Studiegebied

Coördinaatsysteem: Lambert72
Achtergrond: Fricxkaart (1712) (Geopunt 2017)

4.2.3 FERRARISKAART (CA. 1770- 1778)

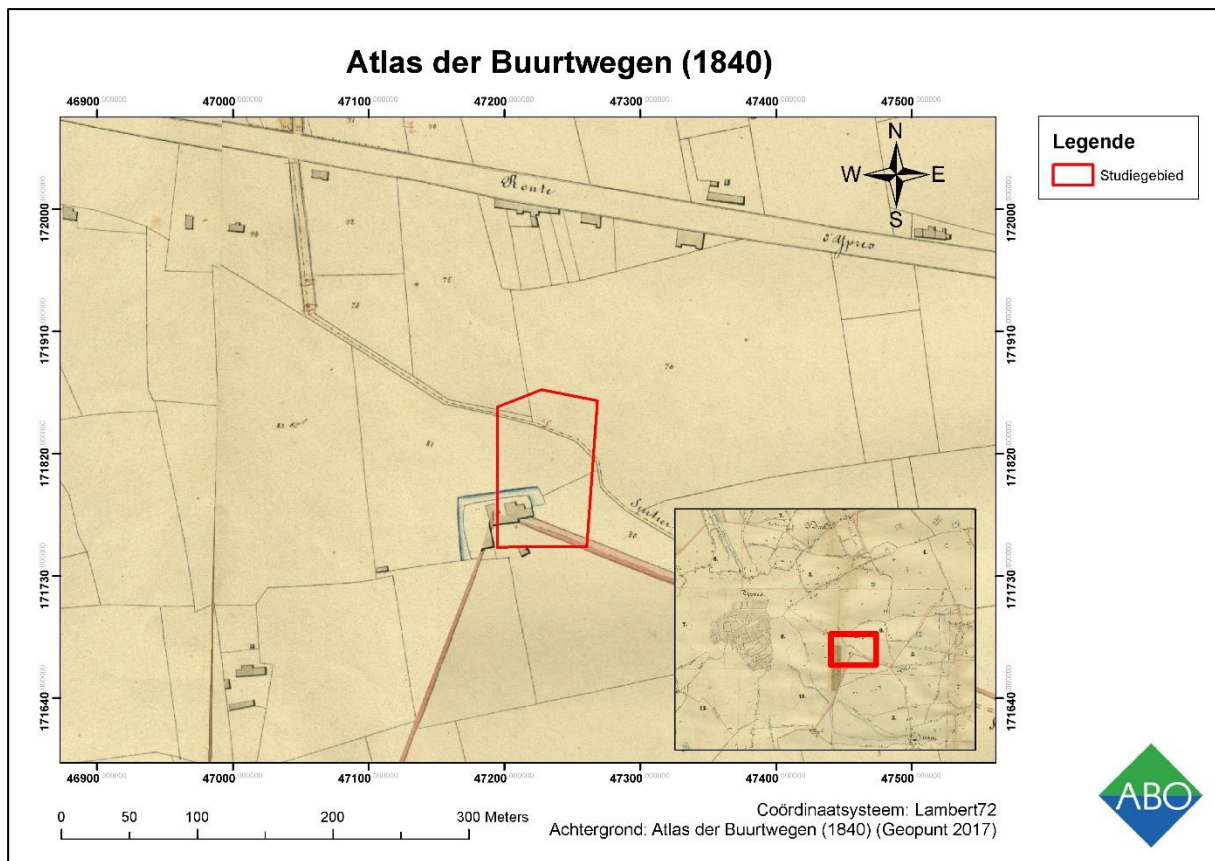
2017I213 (AOE)/ 22635.R1 (intern)

Figuur 34: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4.2.4 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1840)

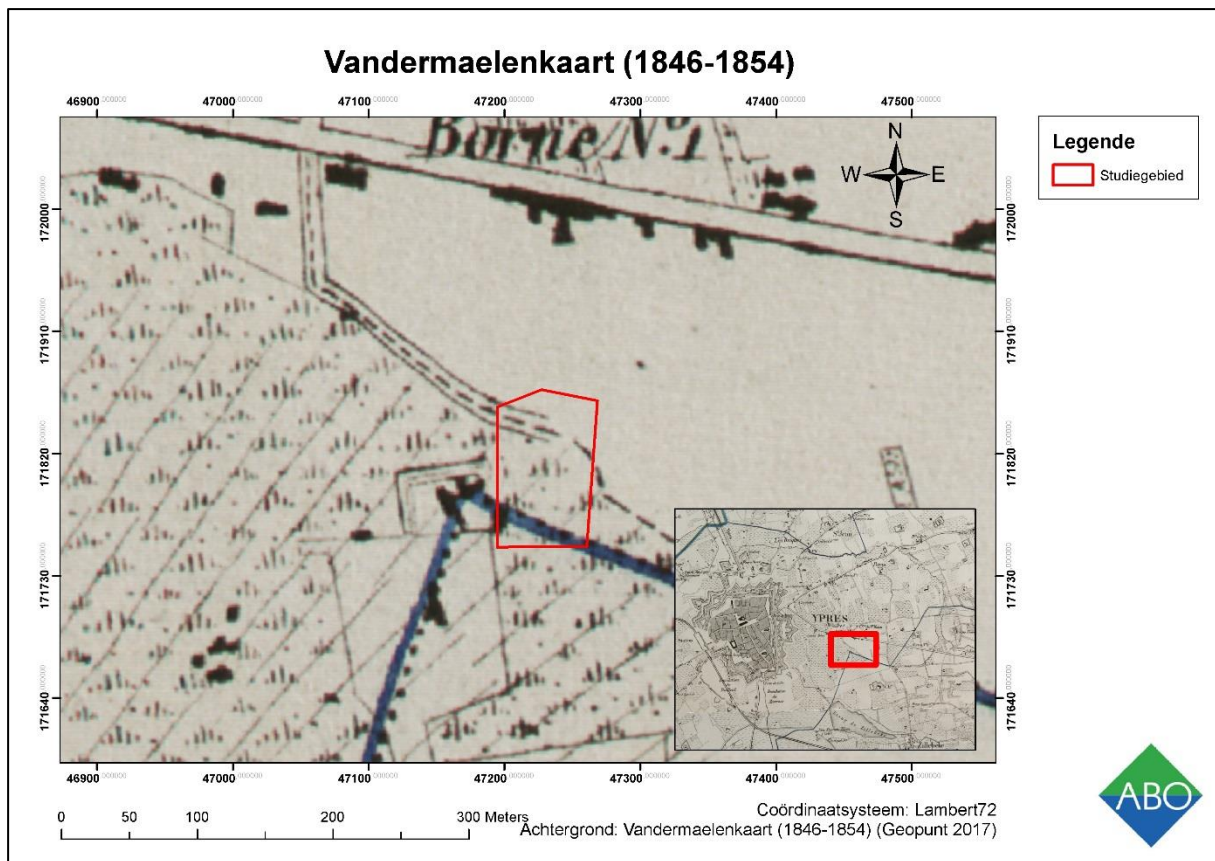
De Atlas der Buurtwegen geeft minder informatie omtrent landgebruik dan de Ferrariskaart. De situatie is quasi dezelfde, hoewel er een verschuiving heeft plaatsgevonden van de site met walgracht, die nu grotendeels binnen het zuidelijk deel van het studiegebied is gelegen. Dit heeft te maken met fouten bij het georefereren van de kaarten. De site met walgracht bestaat nog steeds uit drie gebouwen, maar de omgrachting bevindt zich momenteel voornamelijk aan de noordwestelijke hoek.

Figuur 35: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4.2.5 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

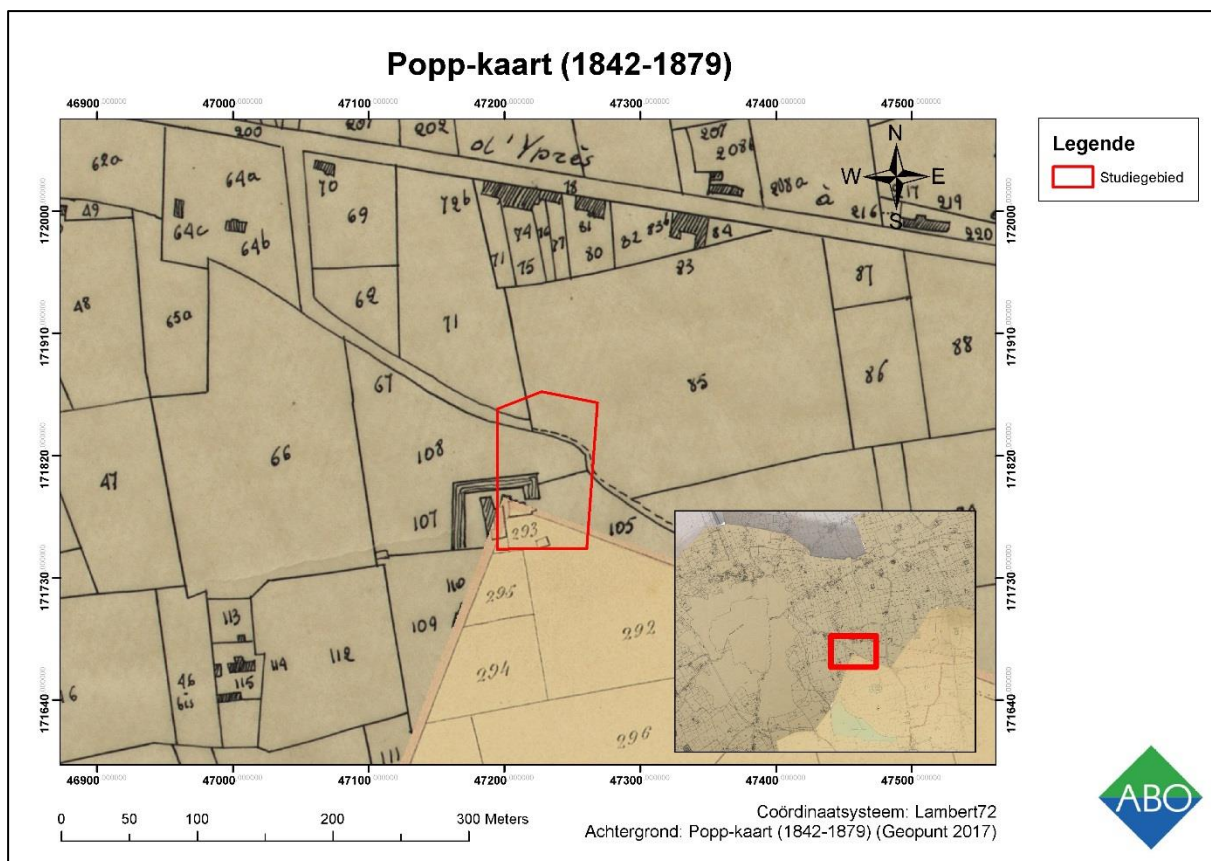
Op de Vandermaelenkaart is de site met walgracht op dezelfde manier weergegeven als op de Atlas der Buurtwegen, maar bevindt deze zich net buiten het studiegebied, in het zuidwesten. De Meenseweg die het noorden van het studiegebied doorkruiste, raakt in ongebruik naar het oosten toe. Dit sluit aan bij de huidige situatie. De boomgaarden die zichtbaar waren op de Ferrariskaart, worden nu als weiland weergegeven.

Figuur 36: Vandermaelen kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

4.2.6 POPP-KAART (CA. 1842-1879)

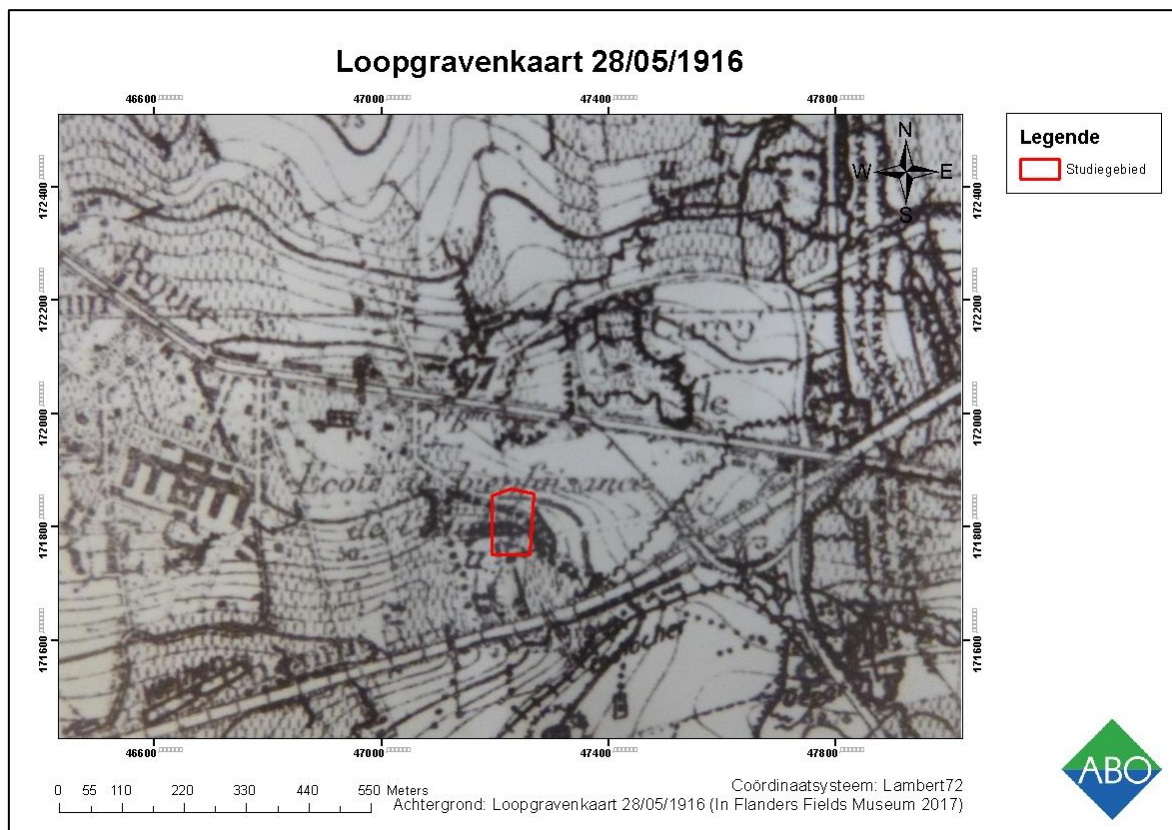
De Popp-kaart geeft de site met walgracht opnieuw weer binnen het studiegebied, met dezelfde vorm als voorgaande kaarten. De Meenseweg wordt net zoals op de Vandermaelenkaart aangeduid, met een in ongebruik geraakte oostelijk deel.

Figuur 37: Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2017)

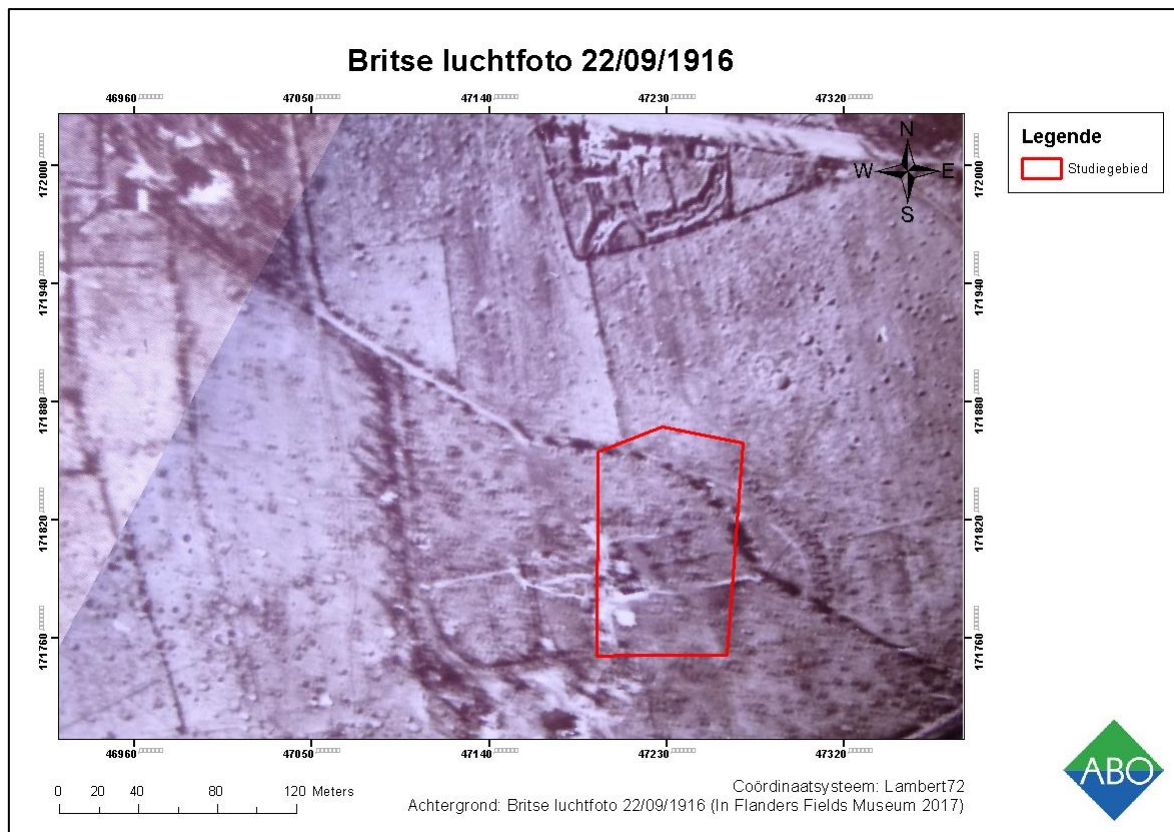
4.3 EERSTE WERELDOORLOG (1914-1918)²

Tijdens de Eerste Wereldoorlog hebben zware gevechten plaatsgevonden binnen het studiegebied. Er zijn geen luchtfoto's of loopgravenkaarten beschikbaar uit 1914-1915, maar het front bevond zich op dit moment verder naar het oosten. De luchtfoto's uit 1916 geven een eerste indicatie van de situatie. Hierbij is het gebouwencomplex met vijver nog bewaard gebleven, ondanks de vele bomkraters in de omgeving. Net ten oosten van het studiegebied is een duidelijk afgelijnde loopgraaf zichtbaar. Op de loopgravenkaart van 28 mei 1916 is het gebouwencomplex eveneens aangeduid. Er zijn geen concrete militaire structuren zichtbaar binnen het studiegebied.

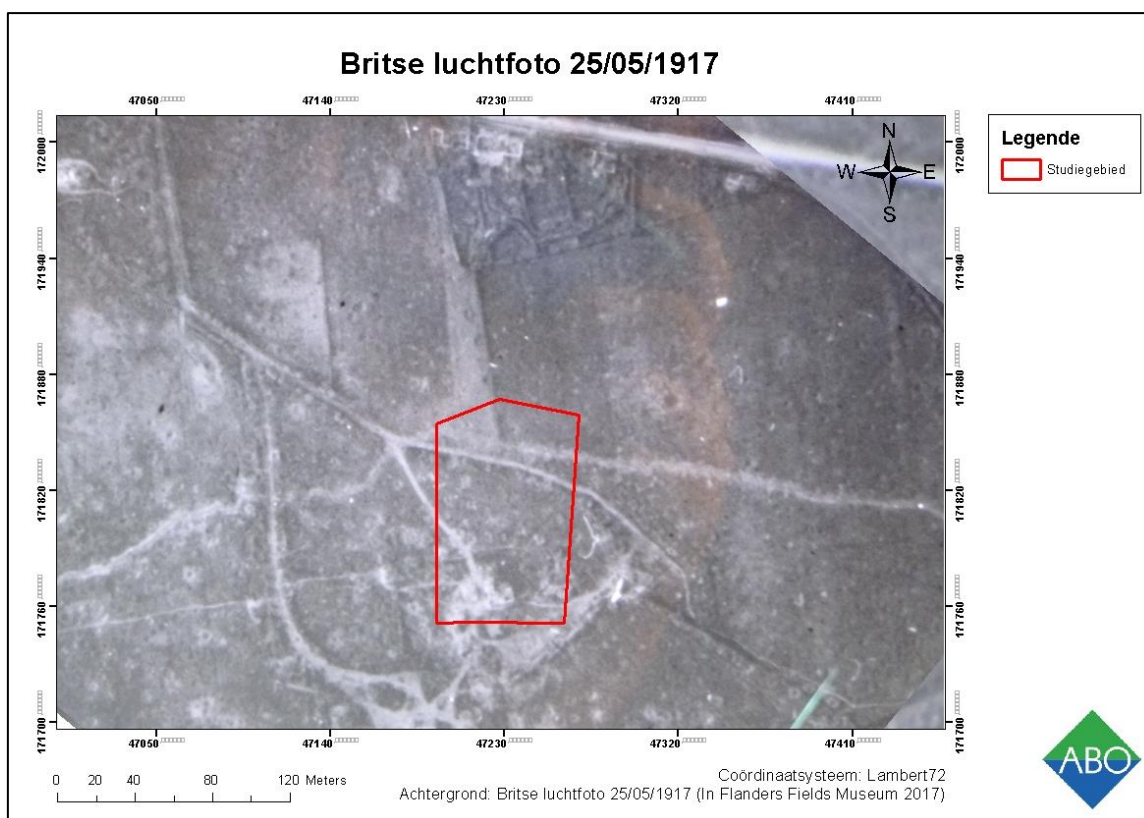
Figuur 38: Loopgravenkaart (28/05/1916) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)

² Er dient opgemerkt te worden dat er fouten kunnen optreden bij het georefereren van de luchtfoto's uit de Eerste Wereldoorlog wegens een gebrek aan referentiepunten. Ondanks deze foutmarge, kan echter wel een goed beeld gevormd worden van mogelijke archeologische structuren.

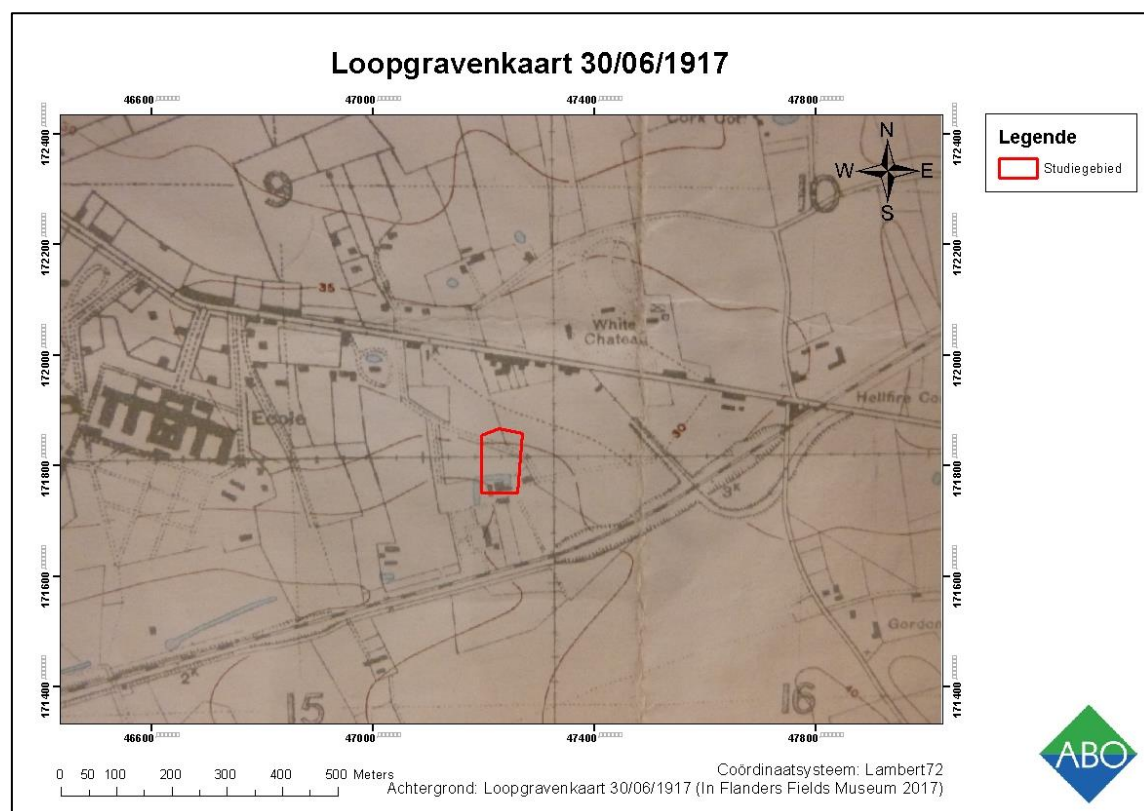

Figuur 39: Britse luchtfoto (22/09/1916) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)

De luchtfoto's uit 1917 tonen aan dat het studiegebied veel zwaarder getroffen werd in vergelijking met de voorgaande fase. Dit is de aanzet tot de Derde slag om Ieper (31 juli – 10 november 1917). De gebouwen in en rond het studiegebied – inclusief de site met walgracht – zijn volledig van de kaart geveegd. Het landschap wordt dan ook gereduceerd tot een kraterlandschap. De enige zichtbare structuren zijn een veldweg die volgens een oost-west-as het noorden van het studiegebied doorkruist. Daarnaast is ook het verdwijnende tracé van de Meenseweg dat op de historische kaarten werd besproken opnieuw in gebruik genomen. De loopgravenkaart biedt slechts weinig extra informatie. Hoewel de site met walgracht nog werd opgetekend, hoeft dit niet te betekenen dat deze nog niet vernietigd was tijdens de opmaak van de kaart, zoals te zien is op de luchtfoto's.

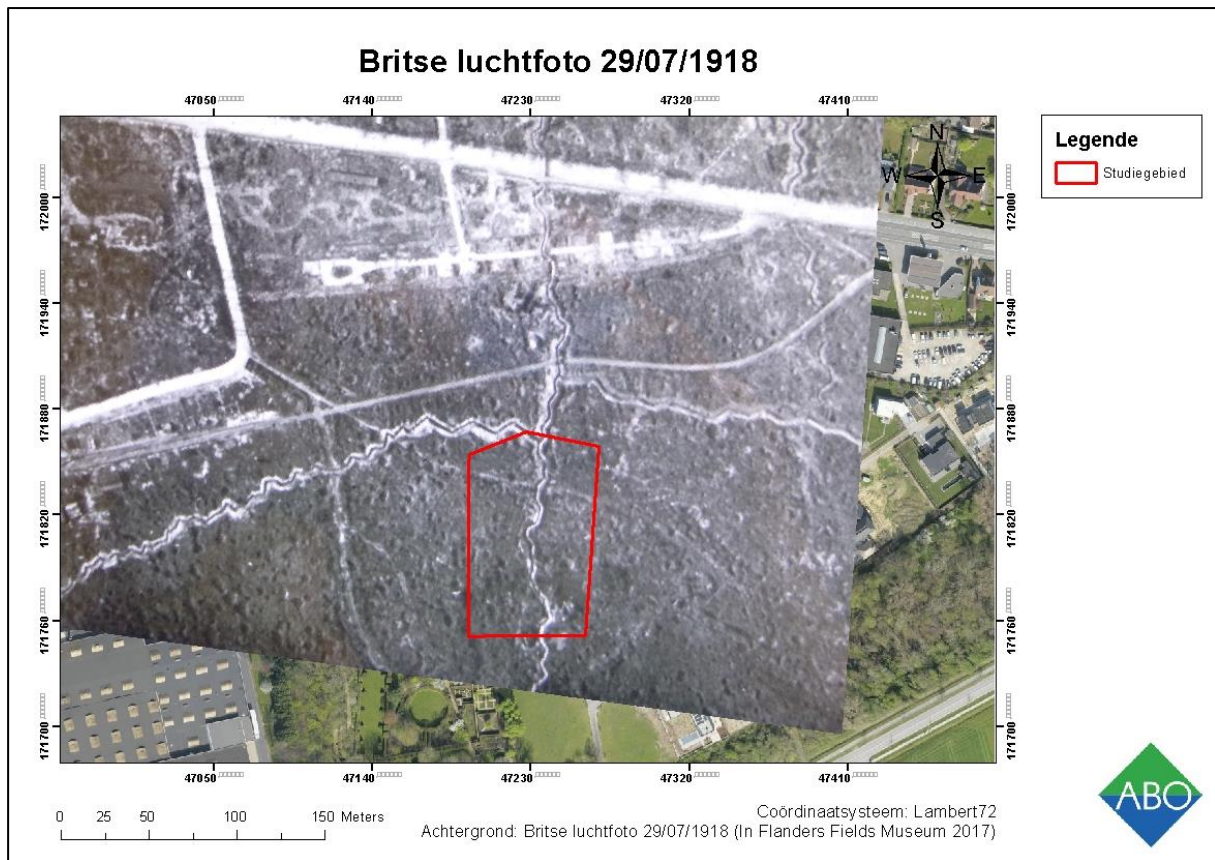

Figuur 40: Britse luchtfoto (25/05/1917) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)

Figuur 41: Loopgravenkaart (30/06/1917) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)

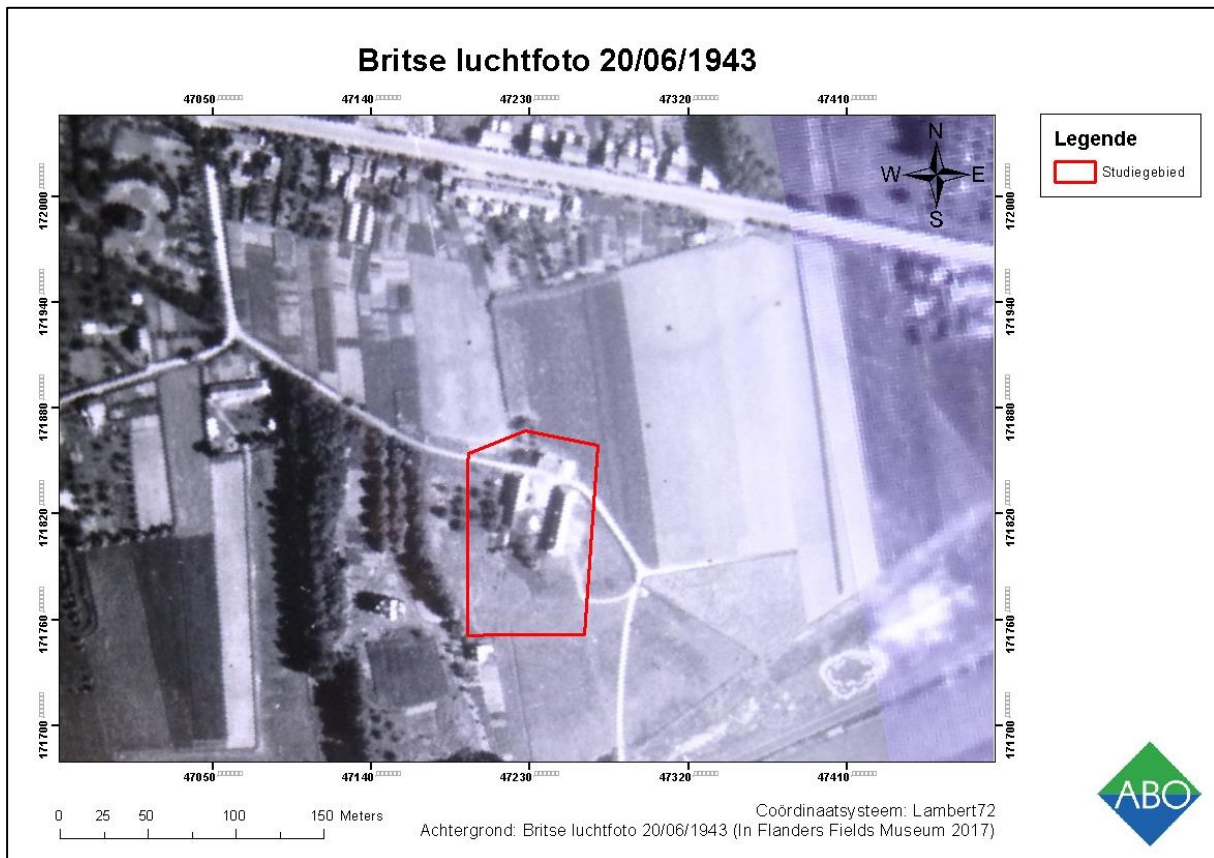
In het voorjaar van 1918 wordt een laatste offensief door het Duitse leger georganiseerd (i.e. de Vierde slag om Ieper). Hierbij naderde de frontlijn nabij het studiegebied. Het landschap is nog steeds getekend door de vele bomkraters. Binnen het studiegebied doorkruist een noord-zuid georiënteerde loopgraaf het studiegebied. Verder verdwijnt de uitloper van de Meenseweg opnieuw langzaam.

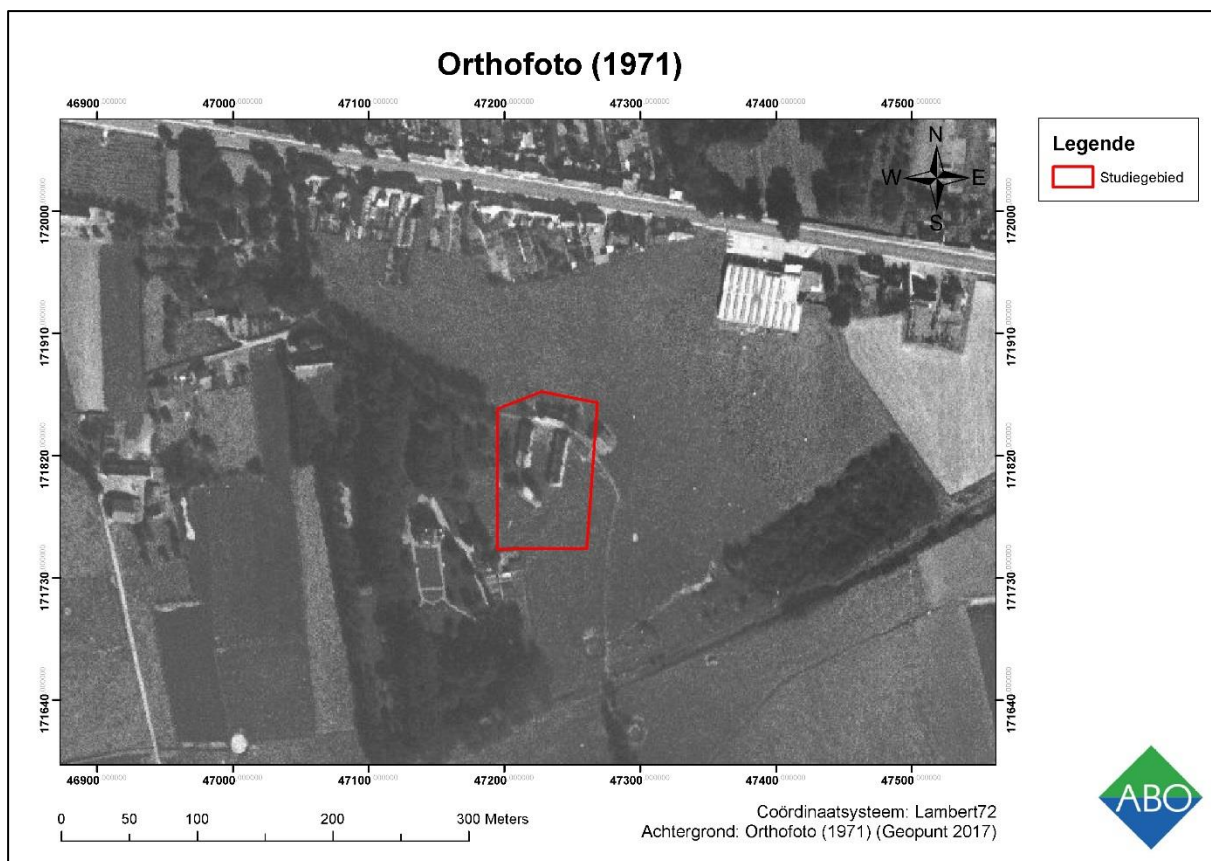
Figuur 42: Britse luchtfoto (29/07/1918) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)

4.4 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

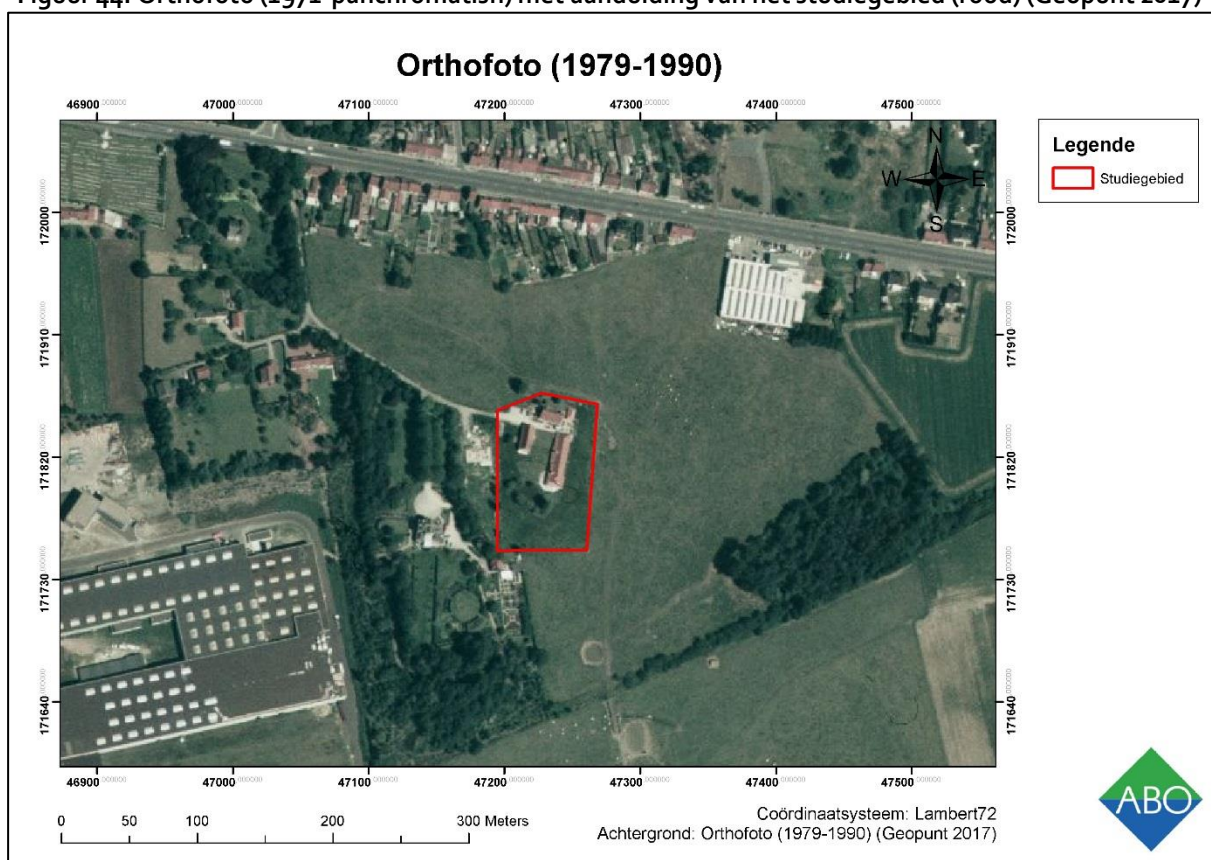
Tijdens de Tweede Wereldoorlog is het gebied gespaard gebleven van zware bombardementen of beschietingen. Op een luchtfoto uit 1943 is te zien hoe de omgeving na de Eerste Wereldoorlog is heropgebouwd. De gebouwen binnen het studiegebied werden eveneens in het interbellum opgericht. De oude site met walgracht is echter niet meer zichtbaar. Op deze locatie is een kasteeltje met tuinen aangelegd. Een groot deel van de omgeving wordt in gebruik genomen voor akkerbouw. Op de luchtfoto's van 1971 en 1979-1990 zijn weinige veranderingen zichtbaar, behalve dat het landgebruik van landbouw naar weiland is omgevormd. Op de meer recente luchtfoto's werd een woonwijk aangelegd. Dit stemt overeen met de huidige situatie.

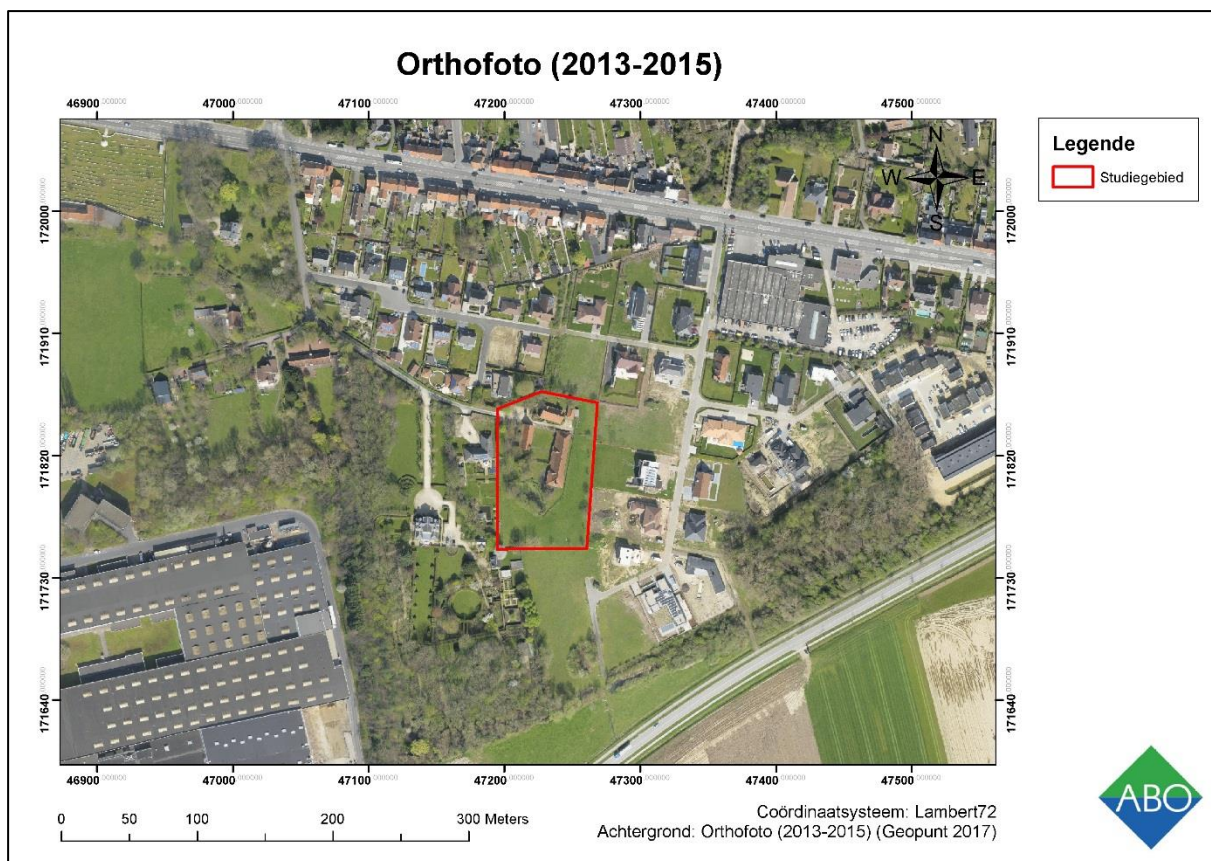
Figuur 43: Britse luchtfoto (20/06/1943) met aanduiding van het studiegebied (In Flanders Fields Museum 2017)

Figuur 44: Orthofoto (1971-panchromatisch) met aanduiding van het studiegebied (rood) (Geopunt 2017)

Figuur 45: Orthofoto (1979-1990) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2017)

Figuur 46: Orthofotomozaïek (grootschalige winteropnamen, kleur 2013-2015) met aanduiding studiegebied (Geopunt 2017)

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied ligt op een helling, in een natte zandleembodem, ca. 1.5km ten oosten van het centrum van Ieper. Tijdens de steentijden – en ook tijdens de daaropvolgende periodes – zocht men voornamelijk hoge en droge plaats op, in de nabijheid van waterlopen. Hoewel er meerdere waterlopen in de ruime omgeving van het studiegebied zijn, lijkt een natte helling niet de beste nederzittingslocatie. Er zijn dan ook geen indicaties voor sporen en/of vondsten uit de steen- of metaaltijden. De oudste sporen dateren uit de romeinse periode, op een drogere locatie nabij de Schaartjesbeek, ten noorden van het studiegebied. Tijdens de late middeleeuwen is de activiteit in het hinterland van Ieper toegenomen, met meerdere sites met walgracht in de omgeving van het studiegebied. Noemenswaardig is een site met walgracht die binnen het studiegebied was gelegen. Er zijn echter slechts weinig structuren nog steeds bewaard die dateren van vóór de Eerste Wereldoorlog, zoals werd aangetoond met het bouwkundige erfgoed. De grote destructie die plaatsvond tijdens de Eerste Wereldoorlog, vernietigde een groot deel van het landschap, waaronder ook de eerder genoemde site met walgracht. Archeologisch onderzoek aan de Zuiderring, de Tramstraat en aan het voormalige Sapper Camp hebben dan ook aangetoond dat de meerderheid van de aangetroffen sporen en structuren uit de Eerste Wereldoorlog afkomstig zijn. Er kan dus worden aangenomen dat dit ook het geval zal zijn binnen het studiegebied.

5.2 SAMENVATTING EN INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Deze archeologienota werd opgesteld door ABO NV naar aanleiding van de uitbreiding van een woning met de aanleg van een zwembad en verhardingen. Het doel van dit onderzoek was drieledig. Ten eerste werd op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede werd nagegaan hoe goed deze archeologische resten zijn bewaard en in hoeverre ze zijn bedreigd door de geplande bouwwerken. Ten derde werd nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

- 1) Uit het historische, archeologische, en landschappelijk onderzoek (hfdst. 3 en 4) blijkt dat het terrein op een natte zandleembodem ligt, op een uitloper van de Rug van Westrozebeke. De waterlopen bevinden zich op 700 à 1200m afstand van het studiegebied. De oudste sporen uit de ruime omgeving dateren uit de midden-romeinse tijd. Het betreft echter een enkele kuil. Het merendeel van de aangetroffen vondsten en/of sporen dateren uit de Eerste Wereldoorlog, wanneer zware bombardementen en beschietingen het studiegebied teisterden. Het kruispunt van een spoorweg met de Meenseweg – de zogenaamde Hellfire Corner – was dan ook een belangrijke strategische locatie. Militaire luchtfoto's uit de Eerste Wereldoorlog tonen deze zware destructie aan. In 1918 doorkruist een loopgraaf het studiegebied, waardoor de kans groot is dat deze zal worden aangetroffen bij bodemingrepen.
- 2) Het studiegebied bestond steeds uit onbebouwd akkerland of weiland. Een site met walgracht bevindt zich net ten zuidwesten – en mogelijk ook deels binnen – het studiegebied. Deze werd echter vernietigd tijdens de Eerste Wereldoorlog. Sindsdien zijn gebouwen op het terrein opgericht, maar deze zijn niet voorzien van een kelderverdieping, waardoor de huidige

verstoring van de bodem beperkt is. De geplande werken zullen tot ca. -2.75m-mv reiken, waardoor mogelijke archeologische resten worden aangesneden.

- 3) Het potentieel tot kennisvermeerdering bestaat hier voornamelijk uit het aantreffen van sporen of structuren uit de Eerste Wereldoorlog. Het valt echter niet uit te sluiten dat er ook oudere sporen kunnen aangetroffen worden, met name uit de late middeleeuwen of later. De bureaustudie toont echter wel aan dat er met grote zekerheid sporen en/of structuren alsook munitie uit de Eerste Wereldoorlog zal worden aangetroffen, ondanks de beperkte omvang van de geplande werken. Bijgevolg is het potentieel tot kennisvermeerdering **hoog** met betrekking tot de Eerste Wereldoorlog.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt **verder archeologisch onderzoek** geadviseerd in de vorm van proefsleuven.

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Didier Reyns	Director		12 oktober 2017
Patrick Hambach	Director		12 oktober 2017
Toon Moeskops	Business Unit Manager		12 oktober 2017
Anouk Van der Kelen	Senior Archeoloog / Projectmanager		12 oktober 2017

7 BIBLIOGRAFIE

7.1 LITERAIRE BRONNEN

Bogemans F., Baeteman C., 2006: Kaartblad 28: Veurne-Roeselare. Toelichtingen bij de quartairgeologische kaart van België – Vlaams gewest. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

CadGIS 2017: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 10 oktober 2017).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2017.

De Smaele B., Coenaerts J., Pype P., 2013. Sporen van Sapper Camp. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem op de site De Vloei te Ieper (West-Vlaanderen), *Archeo Rapport 37*, Gent.

Dewilde M., 2011. Rapportage vondstmelding. Leopold III-laan Ieper (West-Vlaanderen), onuitgegeven rapport.

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2016: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 10 oktober 2017)

Geopunt Vlaanderen 2017: Basiskaarten (Luchtfoto 2015, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 10 oktober 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 10 oktober 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 10 oktober 2017).

In Flanders Fields Kenniscentrum: luchtfoto's en militaire kaarten 2017.

Inventaris bouwkundige Erfgoed: IBE 2017.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be (geraadpleegd op 10 oktober 2017).

National Library of Scotland, 2017. British First World War Trench Maps 1915-1918 <http://maps.nls.uk/view/101464627> (geraadpleegd op 10 oktober 2017).

Poelcapelle14-18 2017:<http://poelcapelle14-18.be/> (geraadpleegd op 10 oktober 2017)

Van Ranst E & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.